DURSUN
AKÇAM

KAFKAS KIZI

Milliyet
YAYINLARI

dursun akçam | KAFKAS KIZI

25

KAFKAS KIZI
DURSUN AKÇAM

MİLLİYET YAYIN LTD. ŞTİ. YAYINLARI
TÜRK YAZARLARI/25

Türkiye'de yayın hakkı : Milliyet Yayın Ltd. Şti.

Birinci baskı : Mayıs 1978
Dizgi - baskı : Met/Er Matbaası

DURSUN AKÇAM

KAFKAS KIZI

Milliyet
YAYINLARI

YİĞİT AVRAT

Ülkede kış, Mersin'de bahar vardı. Denizin göğsü kabardı. Bulutlar büyüdü. Evren tüllendi. Yerle gök kucaklaştı. Deniz, toprak, bulut tek sevgide birleşti. Seviştiler, öpüştüler sağım sağım. Ota, çiçeğe börtü-böceğe can yürüdü. Ebem kuşağı indi kıyıya yemyeşil. Kordon boyunca derinleşti, büyüdü yeşil, maviyle özdeş. Narenciyeler dallarda sarı yıldızlardı, yuvarlak ay parçaları güleç, sevecenli...

Yerli turistler, Mersin Oteli'nin «antre»sinde can sıkıntısından patlayacaklardı. İki tatili bir arada geçirmeye gelmişlerdi yılbaşı, kurban bayramı tatillerini. Erdemli, Silifke, Anamur gideceklerdi o gün. Akdeniz'in Logos balığına güneşi katarak yiyeceklerdi Narlıdere'de. Yağmur oyun bozanlık yapmıştı...

Vizon kürklü meçli hanım koltuğundan hopladı :

«Ay fena oluyorum,» dedi, «bu yağmur dinmeyecek!..»

Ondüle saçlı, topuz başlı, tek örüklü, çift örüklü, dağınık saçlı, şapkalı şapkasız öbür hanımlar da iç çektiler. Botlu, montlu, kürklü, çizmeli nice bir bekleyeceklerdi, ayakları özengide?..

«Mersin'e mi, mahpusa mı geldik ayol?..»

«Suç Mersin'de mi hayatım? Allah'ın işi...»

«Bu yerin Allah'ı da kulu da turist ürkütmek için bire bir!..»

Şimşir kafa, doglun ense, top göbek adam hopur hopur güldü :

«Tanrı, Tanrı'yı bu kadın milletinin eline düşürmeye. Tanrı'yı da turizm düşmanı belletecekler!..» dedi.

Kara şapkalı mor atkılı hanım çıkıştı kocasına :

«Dün pokere tutulmasaydın, giderdik ne güzel!..»

Adam aldırmazlık içinde :

«Havanın bozacağını ne bilirdim?»

«Bilmeliydin!»

Keh keh güldü :

«Etme eyleme hanım, ben Allah'ın muavini miyim?»

«İyi ki değilsin, başımıza taş dolu yağdırırdın!»

Kapı açıldı, sustular. Beli kambur yaşlı bir kişiydi giren. İki üç adım attı durdu, değneğine dayalı. Toros ormanlarından inmiş yaban bir yaratık. Roma kalıntılarında yaşayan ilkçağ insanı. Sakalı göğsünde kocaman bir yumaktı, ıslak, çalısı bol Akdeniz makisi. Yer yer aklanmış, akla kara karışmıştı, sakalına ak düşmüştü, meç yaptırmamıştı. Yamalı paltosu yağmur kusuyordu, lastikleri çamur... Halıyı kirletti.

Kara şapkalı mor atkılı dudak büktü :

«Bu dilencilerden bıktık ayol, nereye gitsen kurtuluş yok!..»

«Yağmur çamur dinlemiyorlar!..»

«Yağmur onların programlarını bozmaz!»

Yaşlı adam duymadı, anlayamadı. Çenesini kaldırdı, ortaya ünledi ·

«Anşa bura mı, Anşa?..»

Bir volkan gürültüsüydü derinlerden gelen. Sustular. Yaban yüzler döndü, sürmeli gözler dolandı üstünde. Karşılık veren olmadı. Sakalını avuçladı, ayaklarına yer değiştirdi. Yeniden ünledi :

«Anşa burada yok mu, Anşa Pekmez?..»

Otel yazmanı başını defterden kaldırmadan garsona seslendi :

«Hüseyin!..»

Garson dört ayak geldi ötelerden :

«Buyur ağabey?..»

«Bir bey Ayşe'yi soruyor!»

«Başüstüne!» dedi. Müşterileri taradı bir bir. Hiç oralı olan yoktu. Kent sigarası dumanlatan adamın önüne geçti saygı ile :

«Ayşe'yi siz mi beyfendi?..»

Alnı kırıştı beyfendinin :

«Çevrene baksana oğlum!..»

«Başüstüne!..» dedi, geri geri gitti. Yaşlı adamı gördü ama o, bey değildi!

Eli şakağında, gözü camdan dışarı hanım ağırdan başını çevirdi :

«Şu ayakta bekleyen bey soruyor evlâdım!» dedi.

Garson adamı gördü, dudak büktü. M. Otelin-

de müşterilere bey, beyfendi denirdi ama beylik ayak takımına değin düşmezdi! Birden külhanileşti :

«Kimi arıyorsun babalık?..»

«Anşa kızımı...»

Kaşları göz kapaklarına indi garsonun :

«Senin kızın mı var burada?..»

«He ya, bu hutelde...»

Usu almadı. Başını salladı garson :

«Kaç numarada?..»

«Numarasını ne bileyim oğul, bu hutelde çalışır!..»

«İşçi mi?..»

«He ya işçi, temizlikçi...»

Yere baktı, adama baktı :

«Anşa diye bir işçi yok burada, Ayşe var!»

«He ya, Ayşe işte...»

«Adını doğru söylesene!..»

«Ne bilem oğul, biz Anşa derik, efendi takımı da Ayşe...»

«Ayşe'nin öz babası mısın?»

«He ya Ayşa öz kızımdır. Adım Muharrem Pekmez...»

«Az bekle!» dedi yürüdü.

Yaşlı adam değneğine yüklendi. Dizleri dirençsiz ,elleri titrek bekledi. Öksürdü, sallandı. Düşecekti, kolundan tuttum :

«Otur baba!» dedim, koltuğu gösterdim.

Üzüm karası gözleri oynadı. İrkildi, çekindi. Sağ eli bileğinden saz çalıyordu. Islak bir çalı yığını gibi düştü koltuğa. Soluklandı, sakalını elledi :

«Tel verdim Angara'ya, cuvap gelmedi. Öl-

müştür, yüzde yüz ölmüştür!..» dedi. Üzüm karası gözleri göllendi. Boncuk boncuk akıttı, anasına ağlayan çocuklar gibi.

«Temizlikçiydi, hizmatçılık yapardı. Üç gün hakim Turgut beylerin, dört gün de doktor Selim beylerin evinde çalışırdı. Cam silerken düşmüş!.. Dört kaplı yapıdan düşmüş!.. Bilmem hakimin, bilmem doktorun evinden düşmüş?.. Ölmüştür, mümkünatı yok ölmüştür!.. Koca yapıdan düşen, göğe direk yapıdan düşen sağ kalır mı?.. Mümkünatı yok, ölmüştür!..»

«Kim?..»

«Cariyeniz...»

Anlamakta zorluk çektim :

«Kızın mı?..»

«Hayır beyim, kızım değil, avradım, öz avradım, kızlarımın anası!.. Eller anası, düşkünler anası!..»

Bir çocuk balon patlattı. Öbürü sehpayı devirdi. Hanımlar söyleşti :

«Uludağa gitseydik ...Kış sporu...»

«Zeki Müren de oradaymış...»

«Geldik yağmur kuyusuna düştük!..»

«Romatizmam depreşti...»

«Bursa'da kaplıcalara gitmek varken...»

Garson sehpayı düzeltti. İzmaritleri temizledi. Kristal küllükler değiştirildi. Hava karanlık, yağmurlu. Camlar ıslak, buğulu. Çocukların umurunda mı? Kalın giysiler içinde her biri bir topaç. Yuvarlanıyorlar. Kan damlıyor yanaklarından.

Muharrem Pekmez'in iki gözü, iki kaynak akıtıyor inceden inceden :

«Yiğit avrattı. On adama bedeldi. Oğul uşağı

o beslerdi. O taşırdı, biz yerdik. Aç koymadı, susuz koymadı. Emekleri kanımda mayalı!.. Avrat öldü, ben öldüm. Yaşlanmak gözü açık ölmektir. Şimdi temelli öldüm, on kat, bin kat öldüm! O da yaşlı sayılırdı. Lâkin yaşlılığı üstlenmezdi. Yorgunluk tüketse, hasta düşse of demezdi. Dedim ya yiğit avrattı...»

Yağmur hızlandı, camları, çatıyı dövdü. Hanımların başında sigara dumanları döndü :

«Hava açmayacak!..»

«Otele mi, mahpusa mı geldik?..»

«... Dedim ya yiğit avrattı o. Üstüne yoktu Türkeli'nde, Kafkas'ta, Çin'de... Anşa kızım da anasına benzer. Yaman çalışır. Önüne kattığı işi sürer götürür. Erinmez, yorulmaz. Sırtına taş yükle ıh demez!.. Bir yıl var bu hutelde çalışır. Kocası gemi hamalı... Konuk geldim. Gelmez olsaydım... Avrat yolladı, zorla yolladı. Angara soğuk, Angara isli, Angara duman içinde. Evimiz bodrum katta. Ciğerlerim hasta. Nefesim tıkanır... Dedi ki, 'Mersin'in havası yaraşır. Kızın orada, Anşa kızın öz kızın.' dedi, 'Çekinme git!' dedi, 'Bir hafta kal, on beş gün kal, daha çok kal. Korkma seni boyun eti etmem onlara, harçlığını yollarım tekmil...' Öz eliyle bindirdi otoposa. Yüz on iki buçuk lira da para koydu cebime, yüz on iki buçuk lira!.. Ne fayda defininde bulunamadım, 'Hakkını helâl et helâlim!' diyemedim!.. Bir gidebilseydim!..»

Kulak misafiri olan meçli hanım duygulandı :

«Evlâdım beyfendiye bir çay getiriver;» dedi.

«Başüstüne!» dedi garson.

Hanım arkadaşlarına döndü :

«Beyin eşi ölmüş galiba!..»

Hepsi birden iç çektiler :

«Ay, yazık!.. Adamcağızı dilenci sanmıştık!..»

«Çok tonton bir ihtiyar ayol!..»

«Nerede ölmüş?..»

«Ankara'da galiba!..»

«Kendisi burada ne arıyor?..»

«Tatile dinlenmeye gelmiştir...»

«Ay şekerim yaşlı bir fukaranın dinlenmesi mi olurmuş?..»

«Görünüşe aldanmayalım. Bunlarda olan para hangimizde var?..»

«Gerçekçi olalım hayatım. Baksana üstü başı dökülüyor zavallının. Kızı otelde işçi...»

Meçli hanım dayanamadı. Kent paketinden bir sigara sundu. Muharrem Pekmez titrek eliyle zor kavrayabildi sigarayı. Tersinden aldı ağzına. Filtreli ucu kantarladı. Hanım eliyle düzeltti :

«Şurasından beyfendi!..» dedi, ekledi, «Napsın adamcağız birden ikiden filtreli mi içmiş...»

Topuz başlı karşı çıktı :

«İçmez olur mu hayatım? Dağdaki çobanlar bile aşağısına baş eğmiyorlar!»

«Biz kentlerde karaborsadan bulamıyoruz, dağdaki çoban nasıl bulur şekerim?»

«Öyleyse sigara karaborsası neden?..»

«Suç hükümette... Hem yeterli sigara üretemiyor, hem de ithalini yasaklıyor!..»

«Ortada hükümet mi var ayol?..»

Meçli hanım Ronson çakmakla yaktı Muharrem Pekmez'in sigarasını :

«Üzülme beyfendiciğim, ölenle ölünmez!» dedi.

Ak önlüklü bir kadın merdivenlerden indi, dizleri katlanarak. Yüzü cigara kâğıdı. Karnı burnunda, gözleri nemli :

«Baba niye geldin?» dedi ağlamaklı bir sesle.

Muharrem Pekmez başını kaldırdı :

«Anşa kızım, geldin mi?» diye ünledi. Yekindi, kalkamadı. Başı önüne dütşü. Üzüm karası gözlerinden mercan tanesi yaşlar yuvarlandı sakalına.

«Baba niye evde oturmadın?..»

«Nedem kızım, duramadım. Telgrafa cuvap geldi mi?..»

«Daha gelmedi!»

Pekmez'in kolu kanadı düştü. Gözleri yitti :

«Bilirim beni avutursun kızım!.. Anan ölmüştür!...»

Anşa dalını döndü. Başörtüsünü burnuna indirdi. Karnı burnuna değdi :

«Baba eve git, baba...» dedi. Ağladığını göremedi babası.

«Biletimi al, Angara'ya gideceğim. Bussat biletimi... Gideceğim... Duramam. Bindir otoposa... Duramam...»

«Bir iki gün bekle, birlikte gideriz!..»

«Bekleyemem, iki saniye bekleyemem. Senin işin var... Bindir otoposa...»

Anşa büküldü. Dolu dolu ağlayacaktı. Ağlamakta da özgür değildi orada :

«Baba!"» diyebildi, yan döndü.

«İşini bitir. Beklerim burada. Tez bitir, bindir otoposa!..»

Anşa, yazmanla göz göze geldi :

«Babamı götüreyim mi?..»

«Temizliği bitirdinse... Yeni müşteriler var...»

Büküldü, düşündü. Babasına yaklaştı :

«Burada bekle. Az sonra gelirim, birlikte gideriz.» dedi, ağır ağır yürüdü. Dizleri zor çekiyordu gövdesini.

Muharrem Pekmez'in iki gözü de Anşa'yla gidiyordu :

«Kendine mukayat ol kızım! Berk tutun, sallanma pencereden!..»

Çay önünde soğumuştu. Bardak ağzına değene dek akla karayı seçti. Bir yudum fırtladı, aynı zorlukla indirdi. Bir daha da denemedi bu oyunu. Bir bardak çay on liraydı otelde.

«Maraş ilinden olurum. Şimdi Kahramanmaraş derler. İçinden değilim, Elbistan'ın köylüğünden. On beş yıl var göçtük, yoksulluktan, belâdan göçtük. Kökünden kopuk bir çalı misali sallandık, sürüklendik gurbet elde. Tam on beş yıl dile kolay!.. Hey babam hey!.. Bir zamanlar Osmanlı'ynan cenkleştik, candarmaynan, tahsildarnan cenkleştik, ağaynan, beynen cebelleştik... Dedim ya yiğit avrattı o. Her derdi göğüsledi. Eğilmedi, bükülmedi, yenilmedi. En netice yenildi, el kapısında yenildi, ölüme yenildi, ölüme!.. Ben onun ağladığını görmemiştim. Garip oğlumu candarmalar vuranda ağladı bir. Büyük oğlumdu Garip. Atı, pusadı severdi. Beli tabancasız dolaşmazdı. Muhbirlemişlerdi. Candarmalar bastı evi. Garip yardı çıktı candarma çemberini, belinde tabancası ile. Peşinden koştular, yetişemediler. Yaylım ataşı açtılar ardından. Yüzükoyun kapaklandı toprağa yiğidim. Yanına vardığımda cansız cesetti, alkanlar içinde. Beş kurguşum yarası almıştı!..»

Sigarasını bir iki çekti, yanmadı. Usuldan cebine indirdi :

«Bir kızım da Alamanya'da çalışır, bir pavrukanın (fabrikanın) temizlik işlerinde. Bizim soyumuza hızmatçılık yazılmış gayri Türkeli'nden, Alamanya'ya!.. Bir mektup yazdıracağım, 'İri yapılarda çalışma kızım!' diyeceğim, 'Birinci kattan yukarısına çıkma!' diyeceğim, 'Cam silme, balkondan çamaşır asma!' diyeceğim...»

Yutkundu, üzüm karası gözleri bilyalandı yuvasında :

«Tek oğlum kaldı elimde, Ali. Angara Yükseliş'te okur. Anası okuturdu Ali'yi, 'Ben sağ kaldıkça canım, ölende ömrün Ali'nin olacak!' derdi. Yaman oğuldur Ali, hem bilgili, hem yürekli. Anasına benzer yüreği. «Anarşik» diyerek dama attılar Mamak'ta, 'of' demedi! Başı gökte meydan okudu. Ne candarmadan korktu, ne polisten, Mahkemede hakimlere ders verdi... Af çıkanda kurtuldu. Ne fayda anası öldü!..»

Yağmur dindi, gök açıldı. Otelin hanımları, beyleri özel otolarına bindiler. «Bay bay!» diyerek el salladı çocuklar. Gürültü uzaklaştı. Muharrem Pekmez değneğine dayandı kalktı :

«Anşa gecikti. Ola ki işini bitiremedi? İki canlı olduğundan harbi çalışamaz. Yakında kendisi gibi bir köle daha getirecek dünyaya!» dedi, ekledi, «Hele bir bakayım otopos ne zaman Angara'ya?..»

Değneğine direne direne yollandı. Torosların başı aydınlıktı. Tepeler göğün karnına girmişti. Muharrem Pekmez iri yapılar arasında topal karıncalar gibiydi. Yaşat İş Hanına gelende, başını

kaldırdı, katları saymaya başladı. Son kata değin sayamadı, boynu ağrıdı. Gözleri de seçmiyordu. Yeniden başladı. Dördüncü katta durdu. Bir hançer saplandı yüreğine. O denli yükseklikten düşen kişi sağ mı kalırdı?.. «Tüh!» dedi tükürdü cümle yapılara. Hepsi de ter, ölüm, kan kokuyordu.

Deniz yaman dalgalıydı...

ANARŞİK

Usul usul yaklaştı. Öpecekti, uyanır korktu. Soluk alış verişini dinledi. Hasan ustanın demirci körüğü gibi üflüyordu, derinden. «Solugan kurban yavrum!» dedi. Gözlerine inen kara kaşları, babası Satılmış'ı anımsatıyordu. Yarım ay seyrek sakalı, uçları çengel sarkık bıyıkları da öyle... Dayanamadı, yavaştan alnına değdirdi dudaklarını. Kokusu hiç değişmemişti. Yıllar önce tarlada emzirdiği bebekti. Güneş, ter, toprak kokuyordu...

Kayıptı, iki aydır uğramamıştı eve. Ev denetim altındaydı. Pusudaydı askerler, polisler. Baskın yapıyorlardı canları isteyende, kimi gece, kimi gündüz. Komşular yüz çevirmişlerdi. Hısım akraba uğramaz olmuştu. Adı okunuyordu radyolardan Hasan'ın. İzini bulan «Sayın muhbir vatandaşlara» ödül verilecekti. Topal Fatma, avını arayan kınalı tazılara dönmüştü. Olur olmaz zamanlarda damlar, çay ister, tencere, tabak isterdi. Şeytanca tarardı köşe bucağı...

Korkuyla kamçılandı. Işığı yaktığına pişman olmuştu. Düğmeyi büktü, çıt söndürdü. Neden yapmıştı bu kafasızlığı, neden?.. Dört bir yanda hafiyeler dolaşırken!.. Işığı gören gözler eve akmaz mıydı? Yarasalar aydınlıktan ürkmez miydi? Oysa adımını atar atmaz uyarmıştı Hasan, «Lambayı söndür ana!..» Ananın gözleri kör olsaydı, ölseydi de bu sersemliği yapmasaydı!..

Gece gelmişti, birden bire gelmişti, yatsı zamanı. Öpmüştü, öpmüştü,çok öpmüştü. Ne ki karanlıkta yüzünü doya doya görememişti. Kocaman bir delikanlıydı. Bebek olsaydı, bastırırdı göğsüne yatardı. Tenine katardı, canına atardı. «Hasan yok, ben varım. Alın götürün beni, nereye isterseniz oraya götürün!» derdi, «Kelepçe takın, zindanlara atın, korkmuyorum sizden, korkmuyorum zalımlardan!..» Bir dövülmekten, bir de işkenceden korkardı, öz canından değil, canı canındaydı Hasan'ın, Hasan'ın canından korkardı!.. Yüreğinde saklardı, yüzükoyun yatardı, «Sırtıma vurun namertler, dalıma, koluma, belime, nereme isterseniz!..»

Pencereye vurdular, kara kara girdiler karanlığa! Hasan'ı kucakladı. Küçüldü, bebeklendi Hasan. Başörtüsüne sardı sarmaladı. Gene görürlerdi! Yorganın altına soktu. Bulurlardı! Sandığa sakladı. Kırarlardı!.. Ayak sesleri yaklaştı... Sandıktan çıkardı, koynuna soktu. Göğsü kabardı. Bir yumrukta öldürebilirlerdi. Usuldan yan cebine indirdi... Işıklar girdi gözüne tüfekli süngülü.

«Hasan nerede?»

«Tez söyle yerini!..»

«Teslim olmazsa vururum!..»

«Ölüsünü görürsün!..»

Sati bu deneylerden çok geçmişti :

«Hasan'ım evde yok! Nerede olduğunu bilmiyorum!»

Gerçekten bilmiyordu. Gelmişti, gidecekti gene. Kimlerle olduğunu, nerelerde dolaştığını bilmiyordu. Sormuştu ama yanıtı pek doyumsuzdu, «Boş ver ana, meraklanmayasın diye uğradım.»

Ağzından söz almak çok zordu Hasan'ın. Ayrılalı beri daha bir çetin olmuştu, bakışları sert, kaşları çatık, gülmesi yitik!.. Kanlı gözleri yanan bir ataştı, gözbebekleri alav... Her sözü kütüğe inen bir baltaydı, keskin. Uzun konuşmadan yatmıştı parkası, fişekliği ile, «Uyanamazsam uyandırmayı unutma anam!» demişti.

Durmayacaktı, gidecekti gecenin götü açılmadan şafağa doğru. İsteseydi de eğleyemezdi, «Teslim ol oğul, mahpusta olur, sağ olursun!..» Sanki bu sözleri ona söylememişti, sanki bu sözler taşa söylenmişti. Ağlaması, yalvarması da etkilemiyordu, «Ben yalnız değilim anam, partimizin savaşı var devrime kadar!..» demekle yetinmişti.

Sati'nin kulakları doluydu nicedir «Devrim», «Savaş», «İşçi sınıfı», «Halk iktidarı» sözcükleriyle... Hainler, türlü söylentiler çıkarmışlardı. Hasan fermanlı «anarşik-komünist» olmuştu. Komünistlerle talim yapıyordu, omuz omuza savaşıyordu bir dağın ardında. Hökümeti devirecekti, «Son Türk devletini!..» Ana-bacı tanınmayacaktı. Şapkasını asan dilediği zenne ile!.. Camiler yıkılacak, imamlar kesilecekti. Çapa, kazma, kürek, kırbaç altında çalıştırılacaktı olanca millet. Yeryüzü «Ümmet-i Muhammed'e» bir zindan olacaktı...

Yalandı hepsi, bin yalan. Hasan, dine imana saygılıydı. Kimseye gülden ağır söz etmemişti, kimseye kaşın üstünde kara var dememişti. Bir gün olsun «Ana sen niye namaz kılarsın, oruç tutarsın?» diye ağzını açmamıştı. Başını kaldırıp da elin namusuna kem gözle baktığını gören yoktu. Bacıkardeşti komşuların gelinleri, kızları ile... Gözü pek yiğit arkadaşları vardı. İşçilerle, köylülerle can canaydı. Giyimi kuşamı da onlardan ayrı değildi. Babasının iş tulumuna general nişanları takmıştı bir gün :

«Baba,» demişti, «general de, başbakan da işçilerden olmalı!» O günden sonra «Satılmış general!» diye yarenlik ederdi babasına!..

Yatsı namazını kılamadığını anımsadı. Gece epeyce geçmişti ama ibadetin zamanı geçmezdi. Abdestini yeniledi, secdeye durdu. Elham Suresini yarılamadan kapı çalındı. Dizleri titredi Sati'nin, kar yağdı gözlerinden karanlığa. Hasan'ı uykuda bastırmışlardı. Ne yapsaydı? Uyarsa bir dert, uyarmasa daha büyük dert... Kaçarsa vurulurdu. Yakalanırsa dövülür, işkencede çürürdü...

«Sato teyze!..»

Başından duman kalktı, karasabandan kurtuldu. Sesinden tanımıştı Topal Fatma'yı. Gece ne işi vardı bu yarasanın? Yoksa görmüş müydü Hasan'ın geldiğini? O, ne domuz kadındı, o! Şeytanın yattığı yeri bilirdi!.. Ses vermedi.

Kapı gene yumruklandı :

«Sati hanım!..»

«Allah'ın derdi, baykuş!» diye söylendi.

Mahalleyi ayağa kaldıracaktı bu kadın :

«Ne istiyorsun anam bacım, ne?..»

«Nedim bu akşam geç geldi. Karnı aç. Bir parça ekmek...»

Fatma'nın kocasıydı Nedim, kiremit fabrikasında işçi. Geç kaldığı hiç görülmemişti. Her akşam yedide, bilemedin sekizde evinde olurdu. Ne zaman gelirse gelsin, aşı ekmeği beklerdi Nedim'i. Topal Fatma'nın derdi ekmek değildi, Hasan'ı sezinlemişti!.. Belki de dinlemişti pencereden.

Kapıyı araladı :

«Az bekle!» dedi.

El yordamı ile bulduğu ekmek parçasını uzattı :

«Bir somun almıştım Bakkal Yusuf'tan. Yarısını ben yedim, yarısı Nedim efendinin payıymış!..»

Fatma cepfeneri ile taradı sofayı :

«Işığı niye yakmamışsın?..»

«Uyuyordum kızım!..»

«Üstünle başınla mı?..»

Öfkelendi :

«Ayıp mıymış?.. Yaşlı insanım. Namazdan sonra dalmış gitmişim...»

Sorguç muydu kara karga?.. Dilinin altında bir şeyler olmalıydı. Neden fenerle gelmişti? İçeriye bakmak istemesi nedendi? Hasan'ın botlarını görmüş müydü?..

Bir süre dolandı evin karanlığında. Fatma iyice korkutmuştu. Yoksa yanılıyor muydu? Terekten mumu aldı, yaktı. Dışarı çıkarak Fatma'nın gözleriyle kapı aralığından sofaya baktı. Bir şey göremedi. Botlar ötelerde gölgedeydi. Ferahladı.

Nafile Namazına durdu. Korkusu kuşkusu başından aşkındı. Elhami Şerifi okurken üç kez şa-

şırdı. Yineden yineden okudu. Bitmesini istemiyordu namazın. Tek sığnağı ibadetti. Tanrı'ya yakardıkça güven duyar, rahatlardı... Yasini Şerife başladı. Uzun bir sureydi Yasini Şerif. Baştan sona ezber bilirdi. Dudakları oynadı, okudu, sallandı...

Ayak sesleri geldi. Işık yandı. Başı taslı, eli tabancalı polisler, omuzu süngülü askerler geldi! Namlular taradı evi :

«Teprenmeyin!»

«Teslim ol!»

«Kaçarsan vurulursun!..»

Yüreği eridi, dizleri katlandı Sato'nun. Yer sallandı. tavan başında dolandı :

«Hasan'ım evde yok!..» dedi.

Kabzayı sırtından yedi :

«Yalan söyleme!..»

Ortaya ünlediler :

«Saklanma kanun kaçağı!..»

«Komünist oğlu komünist..»

Sato'nun damarları gerildi, titredi :

«Ak sütümle büyüttüm, ak sütümce aktır oğlum!..»

Demir namlular dolaştı boşlukta. Namlularla özdeşti gözleri :

«Yerini göster!»

«Dinamit atarız!»

«Evini yıkarız!..»

Sato'da şimşek çaktı, başından kaynar su aktı:

«Düşün yakasından oğlumun, gidin işinize!.. Hasan'ım karıncayı ezmez, gül dalını incitmez, lâkin zalıma da başeğmez!..»

Her biri bir yandan gürledi :

«Kes sesini!..»

«Oğlunu ölü bil, hem kendini!..»

Hasan'ın yatağına yöneldiler, can alıcı avcılar. Önlerine dikildi Sato :

«Vermem Hasan'ımı, veremem!.. Onca yıl kanat gerdim, elim maşa, saçım süpürge ettim de büyüttüm. Gidin kapımdan, gidin kardaşlar. Katil olmayın, can alıcı cellât olmayın yavruların peşinde!..»

Dipçikler indi başına, tekmelendi, devrildi. Yürüdü her biri bir yandan. Kıskıvrak yakaladılar uykuda Hasan'ı, gözlerini ovmaya fırsat kalmadan. Hasan korkmuyordu. Bostan çapasına gider gibiydi :

«Az bekleyin, bir su içeyim!» dedi.

«Daha çok içersin!» dediler, tabancanın kabzası ile vurdular. Kan olukladı burnundan Hasan'ın. Dimdikti başı, gözleri çakmak taşı!

Sato parmakları, tırnakları ile saldırdı :

«Vurmayın yiğidime zalımlar, buyrukla, kullukla vurmayın!» dedi. İtelendi, yere düştü. Boynu kopmuştu, kafası bir yanda, gövdesi bir yanda...

Demir kelepçeler seslendi. Bilekleri yaman sertti Hasan'ın :

«Yarın ödül alırsınız!» dedi.

İşleri vardı daha onların. Evde arama yaptılar. Altını üstüne getirdiler odanın, sofanın. Hep kitap buldular sandıkta, rafta, dolapta, bavulda. Çuvala doldurdular. Omuzladı biri, ikisi, Yardım etti üçü, dördü. Çok ağırdı kitaplar, güçleri yetmiyordu. Kitapların bir bölüğü de yerlerde kalmıştı :

«Yürü!» dediler Hasan'a, namlular ensesinde.

Sato'nun başı, gövdesi birleşti. Direndi, dikildi :

«Durun hele, nedir suçu oğlumun?»

«İşte bunlar!» dedi birisi. Çuvaldaki, yerdeki kitapları gösterdi. Öbürü tekmeledi, «Anarşistlik, komünistlik!..»

«Kim belletti size bunları tas kafalılar?»

«Zırlama kadın!..»

«Hasan'ım can yakmadı, yoksul soymadı, silahını alıp bir işçinin, bir köylünün üstüne varmadı. Kardaş belledi halkını, her yoksul insanını. Ondan mı suçlu oldu, suçlandı!.. Ya bu kitaplar, ya bu kitaplar?.. Ağzı yok, dili yok kitaplar ne yaptı? Kitaplar çarpsın sizi, her biri bir silah olsun vursun sizi!..»

Hasan anasına sevecenle baktı :

«Rahat ol anam, dertlenme...»

«Ana kurbanın olsun oğul, var mı bilmediğim bir suçun senin?..»

«Var ya... Olimpos Tanrılarının rahatı kaçık!..»

Sato anlayamadı :

«Ne dedin, ne dedin?..»

«Hoşça kal anam!» dedi yürüdü başı dik, alnı havada...

Sato peşinden koştu :

«Az eğlen ben de gelem karagözlü kartalım. Öz başına salmam seni, namert tuzağında komam seni!..»

Göğsünden sert yumrukla yere yıkıldı. Başı duvara değdi, uyandı!

Kapkaranlıktı ev! «Lânet kör şeytana!» dedi. Ayetül Kürsü'yü okudu. Bir maşrapa su içti. Yü-

reği kor gibiydi. Tutuna tutuna yaklaştı. Hasan uyuyordu. Eğildi, kokladı, öptü. Sıcaktı alnı, terlemişti. Niye terlemişti? Hasta mıydı yoksa? Uyananda gidecekti, nasıl gidecekti? Nereye gidecekti?.. Hangi güçtü onu ananın kollarından, ölümün yollarına yollayan?.. Üstüne kapandı :

«Karakaşlı yiğidim, boz tosunum, çifte öküzüm, Kamer'im, Bedir'im benim. Ananın dalı dolu, günü güneşi Hasan'ım...» Parkası ile kucakladı, sıkamadı. Kolları gevşekti. Peşinde avcılar vardı, öldürmeye fermanlı avcılar... Netseydi, neyleseydi?..

Kesik kesik öksürdü Hasan. Sigaradan öksürüyordu. Babası da içerdi, sigaraya da o alıştırmıştı, «İç oğlum, demişti, iç ki tiryakinin halinden bilesin, para kazananda babanı tütünsüz koymayasın!..»

Dünyasını Hasan'ın üstüne kurmuştu Satılmış. Övünür, mutlanırdı oğlu ile. Tatlı düşler kurardı. Hasan doktor olacaktı, her dertten kurtulacaktı, yoksulluktan, horlanmaktan... Doktor babası olmak, doktor olmak ne demekti Türkelinde? İnsanlar ecelsiz gidiyordu. Hasan'ın küçüğü köyde can vermişti ağrılar içinde doktorsuz, ilaçsız. Ülseri vardı Satılmış'ın da. Böbrekleri ağrırdı. Romatizma, siyatik yakasını bırakmazdı. Sürünür dururdu hastane kapılarında. İşçiye, arkasıza yüz verilmezdi hastanelerde, yatak verilmezdi.

«Davran oğlum, davran bir. Bizim insandan da doktor olsun, yoksulun arkası olsun oralarda...» derdi.

Hasan hiç oralı olmazdı :

«Düzen bozuk baba, düzen...» derdi, «Üçüne,

beşine yardım etmişsin ne çıkar? Milyonlar kurtulmalı!..»

Sato derinden içini çekti :

«Ah yavrum, ah!» dedi, «Değiştireceği düzenin çarkına takılan yavrum!..»

Satılmış gözü açık gitmişti oğlunun doktorluğunu görmeden... Anasının da özlemi içinde kalacaktı bu gidişle. İstemiyorlu onun doktorluğunu, parasını pulunu. Her yoksulluğa, her çileye alışkındı. Daha beterine de eyvallah derdi. Yeter ki sağ olsun, yanında olsun...

On beş yıldır Hasan'ı bekliyorlardı, tam on beş yıl, dile kolay. Malı, danayı, tarlayı tapanı satmışlardı, atayurdundan olmuşlardı Hasan için. Mal da mülk de Hasan'dı, yurt, tarla tapan da... Üniversite sınavlarını kazananda göçmüşlerdi Ankara'ya. Satılmış yapı işçisiydi. Ağrı sızı demeden koştururdu bir yapıdan öbürüne. Hasan da çalışırdı tatil aylarında. Irgatlık yapardı tarlada çayırda. Kış gelende ekmek torbası sırtında taşınırdı kasabaya. Handa kalırdı, ışıksız, sobasız, yakıtsız evlerde kalırdı. Onca emek, onca çaba bu kötü günler için miydi?..

Sato'nun başı yavaştan Hasan'ın göğsüne düştü... Kapı tekmelendi, çat kırıldı. Üç gölge üçü birden düştü, namlular havada :

«Kıpırdamayın!»

Işığın rengi sarardı, tavanda ampül sallandı. Üçü üç koldan ilerlediler.

Sato göğsünü açtı namlulara :

«Aha beni vurun!»

Vurdular tekmeyle, dipçikle, yumrukla. Yere devrildi. Olanca sesi ile ünledi :

«Hasan!.. Uyan yiğidim namertler bastırdı...»

Hasan'ın tabancası ataş kustu. Şimşekler çaktı boşlukta. Üçü de vurulmuştu kanlar içinde. Ev kuşatıldı, tüfekler patladı pencereden :

«Teslim!..»

Sato düştüğü yerden, yekindi kalktı :

«Kaç Hasan yavrum, tez kaç... Duvarın altındaki delikten kaç... O yolu senin için açmıştım, durma kaç!..»

Sesine uyandı. Ter içinde kalmıştı. Kapı vuruluyordu gerçekten. Yoksa kulakları mı ötüyordu? Öksürük sesi duydu. Gözlerini ovdu, saçlarını çekti. Düş görmüyordu, uyanıktı. Kapı yeniden vuruldu. Dizleri titrek yanaştı usul usul. Kulağını dayadı. Birileri vardı. Asker mi, polis mi seçemedi. Baskın yapılmıştı, yüzde yüz baskın! Yıkıldı kaldı!..

«Korkma anam!» dedi Hasan, yetişti, «Arkadaşlarımdır!» Sürgüyü çekti. Duvara dal vermiş kişiler, üç mü, beş mi, sayıları belli değildi.

«Çabuk ol!» dediler.

«Az bekleyin geliyorum!..»

Botlarını takıştırdı Hasan :

«Hoşça kal anam!» dedi.

Peşpeşe kaydılar karanlığa yıldızlar gibi...

GÜLMEZ

«Adımı sorarsan, adım Gülmez, gerçekten Gülmez... Üç çocuk, bir ana yaşarız bir odalı bir sofalı damda. Aylık kira dört yüz lira. Üstünden su duvarlarından ayaz akar. Kirayı nasıl mı öderim? Taşınalı beri hiç ödemedim, iki ay olur...»

«Belimi büken ev kirası. Ekmek olmaz yemeyiz, su olmaz içmeyiz. Et, süt, yağ peynir dert değil, simitle dayanırız. Yani bu hususlarda bir cebir yok, iyi diyenimiz, kötü diyenemiz yok! Dört aylık kızım öldü açlıktan. Sütüm yoktu, süt yoktu, öldü. Niye öldü diye soran olmadı. Ev kirası öyle mi? Sokağa atmak ister, sabah akşam zorlar, küfreder adam. Nasıl yaşarız yerle gök arası yağmurda, çamurda, ayazda?..»

Alnında damarlar patlayacaktı kahrından :

«Sürekli bir işim yok. Güven Parkta müşteri beklerim her Allah'ın günü, kiralık kısraklar, satılık köleler gibi. Emeğimi satılığa çıkarırım, cinselliğimi değil. Ne ki ikincisi olmadan, birincinin

müşterisi az. Her ikisini birlikte sömürmek isterler...»

«Bir dernekte çalışırdım, bir esnaf derneğinde. Hani şu ADD var ya işte orada. Kovuldum. Tembellik, çalışmazlık, kaytarmak, hırsızlık, hiçbirisi değil!..»

«Dernek başkanı benimle yatmak istedi. Yakın durmadım. 'Enayi' dedi, 'Yaşamasını bil' dedi, 'Sürekli çalışırsın, aylık alırsın, benden de alırsın!..' İşitmezlikten geldim, keyfini yerine getirmedim... Başıma dert gelir korkusu ile bir yanda da söz etmedim...»

«Adam işi zora döktü sonunda!.. Baktım kurtuluş yok, anlattım yönetim kurulunda olanlara... Başkanı başkanlıktan, beni de işimden attılar!..»

«Dilekçe yazdım, suçumu sordum?..»

«'Seni denemek koşulu ile alınıştık' dediler. 'Deneme süresi altı aydır. Bu süre içinde başarı gösteremeyenler işten atılır!' dediler.»

«'Baltada varsa, sapında da var!' dediler...»

«Kime şikâyet etseydim, derdimi anlatsaydim? Olayı duyanlar kulaklandılar, çarpık bakışlarla beni aşağıladılar...»

Gözlerini kuruladı :

«Eğer başkanın altına yatmış olsaydım, deneme sınavını başarı ile vermiş sayılacaktım...»

Yumruğunu masaya vurdu :

«Alçaklar içinde alçalmadan yaşamak zor. Bazı kadınların adı orospuya çıkar, geçim derdi, yoksulluk sürükler o yola... Ya erkekler? En büyük orospu onlardan çıkar. Ekonomik sıkıntıdan değil, şehvet keyfinden!.. Çaresiz dişileri en duyarlı yerinden vurmak isterler... Karşı gelen ortalıkta kalır, aç kalır!..»

Çayını yudumladı :

Her sabah müşteri beklerim Güven Parkta. Çeşit çeşit insanlar gelir. Bilmezsin, tanımazsın? Düşer peşlerine gidersin, yüreğinde bir korku, bir eziklik. Adam sokar evin içine, kilitler kapıları. Bir taşla iki kuş!..»

Sigara yaktı, elemini, öfkesini ciğerlerinden üfledi :

«Dün öğleye değin bekledim Güven Parkta. Yine bir iş çıkmadı. Eli boş dönmek istemiyorum çocuklarıma. Yıkıldım kaldım duvarın dibinde... Bir adam yan yan baktı, yaklaştı. Ondan önce ben sordum :

«Kadın mı istersin kardaşım? dedim.»

«Boş musun? dedi.»

«Boşum.»

«Yürü gidelim.»

«Nereye?»

«Eve...»

«Temizlik işi mi?»

«Evet.»

«Ev yeni mi?»

«Eski.»

«İnce temizlik mi?»

«Evet...»

«Adamı gözüm tutmadı. Kaçamak bakıyordu. Bakışlarından kuşkulandım. Çok deneyimlerden geçtim. İnsanları gözlerinden tanırım, içlerini okurum onların gözbebeklerinden!..»

«Karın yok mu? diye sordum.»

«Var...»

«İş yapmıyor mu?»

«Hasta...»

Gülmez gülümsedi. Sigarasının dumanı alnını yaladı geçti büklüm büklüm :

«Adamın kılığına baktım, yarı köylü, yarı kentli melez bir tip. Bunun gibiler kadın çalıştıramazlardı. Bekâr yaşasalar bile çamaşırlarını kendileri yıkarlardı :

«Gelirim, yalnız paramı peşin isterim, dedim.»

«Kaç lira? dedi.»

«Yüz elli!.. Cüzdanını çıkardı. Üç ellilik verdi.»

«Bindik bir dolmuşa, vardık evin kapısına. Bir apartmanın zemin katı. Anahtarı çıkardı, elleri titriyordu. Bir yandan da çevreyi kolluyordu! Çekinerek peşinden girdim. Ev bomboş. Korku girdi yüreğime. Adam sırıttı, belimden sarıldı. Gözleri fendik fendikti. Amacını açığa vurmuştu ilk adımda. Altına yatmak dert değildi, parayla satılmak onurumu kırıyordu. Bir anda açlığı, yoksulluğu unuttum, parasını üstüne attım. Dışarı çıkmama engel oldu. Boğuşmaya başladık. İsteğini elde edemiyordu. Bıçağını çekti, 'Eğer inat edersen öldürürüm!' dedi... Elim ayağım soğudu. Çaresiz boyun eğecektim. Ansızın kapı dövüldü. Adamın rengi bomboz oldu. Bağırmak istedim. Ağzımı kapadı. Çok sürmeden kapı açıldı, karısı, yanında çocuğu içeri girdiler. Kadın şaşkındı. Beş altı yaşlarında oğlu, 'Baba!' dedi yerinde kaldı!..»

Gülmez soluklandı :

«İşte böyle...» dedi, «Kadın köyünden dönmüştü, tam zamanında..»

«Şikâyet etmedim, karısına havale ettim. Canımı kurtardım. Yetmez miydi?»

Doğu Anadolu'nun bir köyündeki Gülmez, Ağrı'dan, Iğdır'dan öte bir köyünden... Kocası BN

hasta düşmüş. Doktor yok, ilâç yok. Romatizmadan kilitlenmiş kolları bacakları. Giderek ilerlemiş illeti, yüreğine, damarlarına :

«Baktım kocam öldü, ölecek. Yetim kalacak çocuklarım. Bir tarlamız vardı su altı, para eden. Dedim feda olsun, yeter ki kocam kurtulsun. Öküzler bize kalsın yeter...»

«Sattım savdım, aldım kocamı yanıma, düştüm yolun türabına, sığındım on sekiz bin alemin sahabına!.. Vardım Ankara'ya. Garibim, yol bilmem, iz bilmem. Ankara bir beter yer, insan yutan kumsal. Hastahaneler can öğüten değirmen. Oteller, röntgenler, hastahane kapıları, uzadı gitti. Kocam düzelmedi. Paramız pulumuz suyunu çekti. Geriye dönmemiz olanaksız...»

«Haber saldım, öküzler satılsın, para yollansın. BN'in amcası öküzlerin parasını, iki de çocuğumu aldı getirdi, 'Haydi bana eyvallah'» dedi.

«Koca şeher... Başımda kötürüm kocam, karnımda üçüncü çocuğum. BN'yi taburcu ettiler hastahaneden. Evde tedavisi sürecek. Memleket dediğin cehennemin öte ucu. Geri dönsem kocam yollarda ölecek... Hem neye dönseydim? Dikili bağım, su altı bostanım mı kalmıştı?..»

«Bir gecekondu kiraladım. Üçüncü çocuğumu doğurdum. Köyde tarla tapan kalmadı sattık... Hep umutla bekledik. Bugüne değin bekledik tam on beş yıldan bu yana!.. Yoksulluk, bir de ölüm kapı komşumuz oldu...»

«Kocam yarı diri, yarı ölü yaşadı uzun süre. Hem kendi çekti, hem bize çektirdi. Giderek derisi delindi, irin akmaya başladı her yanından. Dördüncü çocuğa gebe kalmıştım o ölende...»

«Dedim ya dört sefil getirdim dünyaya. Üçü kız biri oğlan. Okulun bol yerinde okutamadım hiçbirini. Büyük kızım S. İlkokul ikinciden ayrıldı. Ondan küçüğü dördüncüye devam etti, bitiremedi. Üçüncü kızım A. İlkokulu bu yıl tamamlayabildi, iki yıl aradan sonra. Gücüm yeterse oğlum H.'yi sonuna değin okutacağım... Bu yıl beşinci sınıfa geçti...»

«Evli kızımın kızına da ben bakarım. Üç yaşına ayak bastı. Anasını tanımaz. Akşamları eve dönende kuşlarca kanatlanır önümde. Ölüm zulum eli boş dönmem. Bir şeker, bir yemiş, bisküvi bulur götürürüm yüzde yüz...»

«Küçük yaşta evlenmek zorunda kaldılar kızlarım, kardaşım. Onurlarına dokunurdu benimle dolaşmaları, çalışmaları. Bir ara kapıcılık yaptım, yardım etmediler. Ne çöpleri aldılar, ne ekmek dağıttılar. Apartmandaki yaşıtları kızların buyrukları öldürürdü onları. Dedim ya çocuk yaşta kaçtılar, kurtulmak için kaçtılar, kurtulamadılar...»

Gözleri yaşlandı Gülmez'in :

«Büyüğün kocası ipsizin tekiydi. Götürdü bir eve attı. Doyumluğunu aldı, terketti. Hırsızlık suçundan mahpusa girdi, çıktı. Nerede yatıp kalktığı belli değildi. Kızımı getirdim yanıma. Gebeydi. Doğurdu. Gündeliğe çıktık birlikte ana-kız. Ezim ezim ezilirdi. Ayrıldı benden, başıboş dolaşmaya başladı. Bir otelde iş buldu sonunda. Otel, işte öyle otel. İçkiye, sigaraya alıştı. Geceleri de eve gelmez oldu...»

«Çok sürmedi. Bir sarhoşun peşine takılarak İstanbul'a gitti. Uzun zaman haber alamadım. Geçen hafta mektubu geldi, 'Anam ben iyiyim!' di-

yor. Nerede çalıştığını, ne iş yaptığını yazmıyor. Adresi de belli değil!..»

«İkinci kızım B. bir dul adamla evlendi, üç yetim üstüne. Katrandan çıktı, zifte düştü. Kocası sıvacı. İçkiye düşkün. Öfkelendiği zaman sigara izmaritlerini karısının derisinde söndürüyor! Geçimi kötü sayılmaz. Gecekondu kendisinin. Nurtopu bir oğlan doğurdu kızım, nikâhsız. 'Ben ölürsem, sen malıma mülküme sahip çıkarsın, yetimler ortada kalır' diyor kocası...»

Söz döndü dolaştı, gene Gülmez'in öyküsüne geldi :

«Girmediğim boya, çekmediğim zulum kalmadı. Dalım kolum yok, düştüğüm yerde elimden tutanım yok. El attığım dal kırıldı, ağustos ayı zemheri oldu...»

«Y. R. Pastahanesinde üç yıl çalıştım. Ücretim hep altı yüz lirada kaldı. Ne arttı, ne azaldı. Sabah yediden, akşam yediye çalışırdım, on iki saat... Ortalık temizler, çay, kahve yapardım müşterilere. Pastahanenin bulaşıklarını da ben yıkardım...»

«Bir sabah çaydanlık devrildi üstüme. Ayaklarım yandı, sağ ayağım daha çok yandı. Patron sigorta hastahanesine yollamadı. Elli lira verdi, 'Git özel baktır!' dedi. Özel doktorun vizitesi yüz lira. Paramı azırgadı, burun kırın melhem yazdı, savdı başından...»

«Sürüne sürüne bir eczaneye vardım. Eczacı yaramı görende ürktü. Yalvardım yakardım. İyi bir insandı. Dayanamadı. Yaramın derisini makasla aldı, pansuman yaptı, sargıladı, 'Bir doktorda tedavi görmezsen ayağın kesilir bilekten, sakat kalırsın!' dedi.»

«Eve varıncaya değin kan kustum. Duraktan bir komşum sırtına aldı, taşıdı... Sobanın kömürü yok, evde aş ekmek yok. Ayaz bıçak gibi. Çocuklar titreşiyor. Gene komşular yardımıma yetiştiler. Gecekondu insanı apartman insanına benzemez. Onlar olmasaydı bugüne değin ne ben yaşayabilirdim, ne çocuklarım...»

«Gece sabaha değin ağrılardan yatamadım. Devrisi gün döndüm pastahaneye çalışamadım. Yekindim bir iki, bayıldım. Gözümü açtığımda evdeydim. Patronun oğlu bırakmış dönmüş...»

«Numune Hastahanesinde Acile gittim. Acillik işin yok dediler. Sigorta hastahanesine başvurmamı öğütlediler. Vardım taksi ile sigorta hastahanesine. 'Sigorta kartın nerede?' sordular. Yok dedim. 'Biz bakamayız! diyerek' yol gösterdiler...»

«Sigorta Kurumuna canımı attım. Hal hikâyet böyle böyle dedim. Aradılar defterleri kaydım yok, adım yok. Ama patronun kendisi var, karısı, oğlu var, İstanbul'da evli kızının sigortası var, benim yok!..»

«Memurlar bir şikâyet dilekçesi yazdırdılar, imzaladım. Telefonla patronu buldular. Üç yıl değil, üç ay çalıştığımı söyledi patron, hem de ücretli değil, götürü hesabı...»

«Yıkıldım kaldım. Şikâyet ettiğime bin pişmandım. Dolmuş param bile yoktu. İşçiler para topladılar, taksi ile eve yolladılar...»

«Geceyi uykusuz geçirdim. Erkenden vardım pastahaneye. Patronun bir dudağı yerde, öbürü gökte, 'Beni şikâyet etmişsin' dedi, 'işine son verdim!' Açtı kapıyı yol gösterdi, 'Seni nankör seni!' diyerek kıçıma bir de tekme vurdu...»

Sigara üstüne sigara içiyordu Gülmez :

«Kalmıştım gene açıkta. İçimde büyüyen yara derin, ayağımdaki yara daha derindi. Yürüyemiyordum. Elde avuçta beş para yok. Çocuklarımın boyunları bükük...»

«Komşudan yalvar yakar elli lira borç aldım. Atladım dolmuşa, tuttum Güven Parkın yolunu. Ayakta duramıyordum. Müşteriler sağlam kadınları seçiyorlardı. Birisi el etti, gel dedi. Topalladığımı görende 'çalışamazsın!' dedi, vazgeçti. Uzatmayayım, tam dört gün gittim, döndüm, bir iş bulamadım, hep eli boş döndüm. Dolmuşa verdiğim paralar havaya gitti...»

«Bir tanışın yardımı ile İ. P. Pastahanesinde işe başladım. Ücret ayda sekiz yüz lira... Kestane çizer, tırnaklarımla teker teker ayıklardım. Kestane şekerine Gülmez'in acıları karışırdı tat yerine. Kestane çizmek, kestane soymak düşman başına. Kestane ile birlikte parmaklarımın derileri de soyulurdu. Kaynar suda yanığa çevirilirdi yaralar. Sakat kalaçaktım, ayrıldım...»

Çayını bitirdi, itti bardağı önünden :

«İş ve İşçi Bulma Kurumu diyorsun? On beş yıldan beri kaydım vardır kurumun defterlerinde. Tanır oradaki memurlar. Bana göre iş çıkarsa hemen haber verirler. Randevu evlerine, fuhuş yaptıran otellere her yere yolladılar...»

«Bilerek yolladıklarını sanmıyorum. İş sahipleri yazı yazar, sözde işçi kadın isterler, 'On sekiz, otuz yaş' arasında olanları isterler hep! O yüzden bana pek sıra gelmezdi. Müzmin bekârlar, yaz bekârları, usta zamparalar, canı değişik kadın isteyen patronlar, patroncuklar her fırsatta kurumun kapısını çalarlar!..»

Gülmez çok örnekler sıraladı, sözü sonuncusuna getirdi :

«İş ve İşçi Bulma Kurumundan yine bir kart tutuşturuldu elime. Ev hizmetinde sürekli çalışabilecek bir hanım istenirmiş. Adresi bulmada güçlük çektim. Bir adama sordum, yüzüme ters ters baktı, 'Ne işin var orada?' dedi. Aynı tonla karşılık verdim, 'Seni ilgilendirmez!, dedim. Daha da kimselere sormadım. Aradım buldum adresi...»

«Bir hanım karşıladı. Yukardan aşağı süzdü, 'Buyur!' dedi. Dayalı döşeli bir ev. Salonda sürünmüş süslenmiş iki kadın daha vardı. Viski içiyorlardı. Bana da vermek istediler, almadım. Kel başa şimşir tarak, yakışmaz mıydı?..»

«Seninle özel konuşacağım dedi kadın, anlaşırsak yaşamın değişecek, hanım olacaksın. İşin zor olmayacak, hem zevkli, hem parası çok!..»

«Anlamıyordum, neler konuşuyordu? Yoksa düş mü görüyordum? Ne iş yapabilirdim bu evde? Kötüye yormadım. Herhalde örgü işi falan diye düşündüm.»

«Kadınlar kıkırdaşarak çıktılar ama evden çıkmadılar. Öteki odalara geçmiş olsalar gerekti..»

«Ev sahibi çok neşeliydi. Ayrı bir odaya çağırdı. Kahve sundu, karşıma oturdu. 'Dinle kızım!' diye başladı... Kapının zili çaldı, hanımın lafı ağzında kaldı. İki sivil kişi daldı içeri. Birini tanıdım. Bana, 'Orada mı çalışıyorsun?' diyen adamdı.»

«Hemen odalara daldılar. Viskili hanımlar kombinezon katında geldiler salona bu kez, yanlarında da iki erkek donlariyle!»

Gülmez güldü :

«Daha çalışmaya başlamadan basılmıştım... Neyse ki karakoldan ucuz kurtulabildim...»

Gülmez'in öyküsü bitmemişti. Kalkmak istedi. Bir günlük ücretini verdim.

«Sağol kardaşım» dedi, «Bugün de gücümü değil, derdimi sattım. Derdimin para edeceğini hiç bilemezdim...»

Başörtüsünü bağladı, yürüdü çıktı pastahaneden.

BALLI ANA

«Mor koyunu sundurmanın gölgesine bağladı. Yeşil otla yemledi, külekle suladı. Öne çıktı, tuzluk taşına oturdu. Gözleri iki musmar çakıldı Yavşantepe'ye tepeden inen yola. Çenesi avuçlarında kaldı.

Yavaştan önünü gölgeledim. Bakışları kesildi. Geçmemi bekledi, geçmedim. Alnı gerildi, gözleri döndü kan çukurlarında, ürkek yabansı. Başörtüsünü kaşlarına indirdi, yaşmaklandı. Yüzü kapkara, güneş yanığı. Burnu yaşmak üstünde bir çengel. Başını savuşturdu.

«Nasılsın Ballı Ana?..»

Alnı gevşedi, gözleri yumuşadı. Gözbebekleri sorguladı kaçamak. Kim olduğumu bilemedi ama sesim yaban değildi. Ürküntüsü geçti :

«Buyur, otur!..» dedi.

«Seni hep bu taşın üstünde bekler görürüm Ballı Ana?..»

«Nedem oğul, kanadı olanlar uçtu gitti. Kanadı kırıklar kaldı bencileyin.»

Gözleri Yavşantepeye uçtu :

«Yeniyetmeler bir kanatsız kuş, göçer gider-ler, uçar dönerler... Oruç'um dönmedi oğul, 'Anam meraklanmasın, ummadığı bir zamanda gelirim.' demiş. Gelmedi» Yüzüme baktı, karşılık bekledi. Sustum. Daha çok işkillendi, «Olmaya sen de gurbetçisin?..»

«Gurbetçiyim!..»

Yüreği kabardı, gözleri şavklandı :

«Oruç oğlumu görmedin mi? Bir haber almadın mı?..»

«Ben Almanya'da çalışmıyorum Ballı Ana!»

Şavkı söndü, yüzü elemlendi. Zorlandı sordu :

«İstanbol'da mısın?»

«Değilim.»

«Zonguldak'ta?..»

«Hayır...»

«İzmir'de... Ankara'da?..»

Olumsuz yanıtlarım şaşırttı Ballı Ana'yı. Çenesi dikildi, kaşları kalktı :

«Ya neredesin ay oğul?»

«Avusturalya'da...»

«Avustura mı?.. O da nereden çıktı? Hiç duymamıştım, hiç!.. Ola ki yakın bir yer? Ha diyende gelirsin... Oruç oğlum da Avustura'da olsaydı, Ankara'da, İstanbol'da olsaydı!.. Biner trene giderdim, yayan giderdim, gece demez, gündüz demez giderdim!.. Alamanya çok uzak oğul çok!.. Bağırsam sesim gitmez, yekinsem gücüm yetmez. Kanatlansam o dağları aşamam! Oruç'um kaldı yaban dağlar ardında. 'Ummadığı bir anda gelirim!' demiş. Hani niye gelmedi?..» Yavşantepeyi taradı eli alnında, «Uzun boyludur Oruç'um, karşıdan

görsem ossaat tanırım. Boyuna bosuna kurban yavru balam!..»

Köyde kimlerden olduğumu öğrendi. Daha bir yakınlık duydu :

«Demek Sati'nin oğlusun he?.. Espender'in küçüğüsün he?.. Sati çok sevinmiştir geldiğini görende. Kara koyunu kurban etti mi? Oruç'um gelende çifte kurbanlar kesecem. Üç gün üç gece oruç tuttu mu?. Oruç'um gelende ben de tutacam... Yetimi yoksulu sevindirdi mi?.. Oruç'um gelende al kaftanımı dul Hanife'ye, yeşil tavşalımı Topal Sona'ya, gömleğimi Göçmen Selvi'ye verecem. Irgat Cemal'e bir tavuk, bir horoz, Molla Kerim'e de iki kaz... Oruç'um gelende...»

Hasır serdi altıma. Bakır maşraba ile ayran sundu :

«Oruç'um gelende geri salmayacam. Bir dem başından ayrılmayacam. Çalışmak isteyene Osmanlı'da iş mi yok ay oğul?.. Yıkıla tacı tahtı Osmanlı'nın. Yavruma gönlünce iş verseydi, yurdunda çalış deseydi, o dağları aşar mıydı, yad'ellere düşer miydi?.. İstanbul demiş gitmişti. Habarım olmadı oğul, olmadı!.. 'Ana ben Alaman'a giderim!' deseydi kapıyı üstüne mandallardım. Yağardım eserdim, tipi olur Sakaltutanda yol keserdim. Bilemedim oğul, bilemedim!.. Alaman'a geçtiğini elden duydum. Hele bir gelsin!.. Zorlanırsa Avustura'da çalış diyeceğim. Sennen olsun, birlik olsun. Ben de başında olurum. Ana eli başkadır oğul, dili söyler, memeleri dua eder. Aş pişiririm yavruma sıcak sıcak. Çamaşır yuvarım ak-pak. Pak olsun yavru balam el gün içinde... Sen de götür anan Sati'yi oğul. Komşu olur söyleşiriz, başbaşa dert-

leşiriz. Götürmezlik etme! Cennet ananın ayakları altındadır... Oruç'um haber salmış Kel Ömer'in Bayram ile. Demiş ki, 'Anam hazır olsun, Alaman'a getirecem.' Yok ola Alaman'ı, taşı toprağı ile yok ola!.. Gitmem oğul, gitmem ben o gâvur ellere. Lakin Avustura olsa inat etmem. Ata yurdu burnumda tüter olanda Oruç'umla dönerim. Topraktan, ocaktan temelli kopmak doğru değil oğul...»

Güneş kamçıladı toprağı. Ekinler renk attı, otlar sindi. Rüştünün boz iti isteksik çemkirdi. Namaz'ın horozu öttü. Dereçayı seslendi. Çayda kazlar, çocuklar... Asım'ın traktörü gürül gürül tarlanın göbeğinde. Kaya Çubuk karasabanı boyunduruğa astı, öküzleri çubukladı. Nadasa gidiyordu. Mustafa'nın karısı Yosma sırtında un çuvalı iki büklüm geliyordu değirmenden. Bir uçak göğü yararak geçti Alagöz'ün üstünden...

Ballı Ana gözlerini tepelerde gezdirdi :

«Avustura Ankara'dan beriye mi, geriye mi?..»

«Uzak Ballı Ana, çok uzak...»

«Uzak mı?.. İstanbol'dan, İzmir'den de mi uzak?..»

«Hepsinden uzak...»

Gözleri büyüdü :

«Ne dedin, ne dedin?.. Olmaya orası da gâvur eli?..»

«Öyle...»

Yerinde dondu. Sonra yavaştan sallandı :

«Uy eller, gâvur eller, anayı kuzudan ayıran eller!..» Elini dizine vurdu, «Orçuk nere, gâvur nere?.. Ben bu yaşa geldim Demirdağın ardını bilemem oğul. Orçuk'lu gurbeti asker ocağında tadardı. Nice ki gurbet çıktı, iplik çözüldü Orçuk. Bıyı-

ğı terli yiğitlerimiz kalmadı köyümüzde. Zonguldak aldı, İstanbol aldı, İzmir aldı, Ankara aldı... Bir Alamanya çıktı hepsinden beter. Gurbet bir kumsal yuttu insanımızı. Ocaklar söndü, yürekler yandı. Şimdi de Avustura he?..»

Gözleri göllendi Ballı Ananın. Yavşantepe bozbulanık oldu. Bir canlı, bir karartı göremedi :

«Oruç'um gelmedi. Söyle oğul niye gelmedi? Başına bir dert mi geldi?.. Kel Ömer'in Bayram gideli doksan sekiz gün oldu. Gelir demişti, niye gelmedi?..»

Demirdağın başına ak bulut düştü, kocaman pamuk yığını. Parçalandı, parça parça göğe tırmandı. Güneş alav kustu. Mecit'in atı kişnedi. Çekirgeler tısladı. Bedir ağanın sürüsü sulağa iniyordu Tulumbadan aşağı...

«Avustura çok uzak mı oğul Alamanya'ya? İkisi de yan yana gâvur eli değil mi?.. Oruç'um yanına varaydın, danaydın danışaydın. Bir name, bir de boy resmi alıp geleydin, yük mü olurdu?..»

«Yolum Almanya'ya düşmedi Ballı Ana? Haber beklediğini bilmezdim?..»

«Niye bilmezdin? Bir köylü bir kardaştır gurbet elde... Kel Ömer'in Bayram görmüş Oruç'umu. Çok iyiymiş. Demiş ki, 'Anamın ellerinden öperim!' demiş, 'Ummadığı bir zamanda gelirim!' demiş, er olur, geç olur, yüzde yüz gelirim, demiş... Doksan sekiz gün oldu beklerim, gelmedi. Niye gelmedi? Yoz Haydar'ın İsmail de varmış yanına Oruç'umun, 'Ballı Anaya bir diyeceğin yok mu?' demiş. Ne fayda o da eli boş gelmiş. Ne bir name, ne de bir boy resmi!.. Bilmem yalan, bilmem gerçek, Oruç'um demiş ki, 'Anamın ellerinden öperim.

Çok dayandı, az daha dayansın. Direktör parasını tekmil etmeden dönmem, direktörsüz Orçuk'a ayak basmam..' Direktörü çıkaranın ocağı sönsün. Neme gerekti direktör benim? Oruç'um bir tırnağı bin direktör, yüz bir direktör...»

Gözleri doldu boşandı. Güneş emdi, yün tavşalı emdi, tükenmedi yaşları :

«Karısını duysaydı gelirdi, dağları taşları deler gelirdi. İyi ki duymamış. Dert alır, dert verirdi, tüfeklenir can alırdı... Hele bir gelsin. Yeniden evlendirecem, düğün dernek kuracam...»

«Gülyüz gelin kaçtı mı Ballı Ana?..»

«Vay oğul, sen duymadın mı? Gülyüz'ün gülleri solsun, gül adı kül olsun. Bir küçücük yavru balam Menemşe torunumu aldı da kaçtı... Aramızda ne söz, ne horata vardı. Ben ona gülden ağır kelâm etmezdim, o da etmezdi. Uysaldı, ağzı var, dili yoktu. İtin yalını başından döksen tırnağından çıksa ses etmezdi. Gelin kaynana dal dala, can cana iki insandık... Ne olduysa birden bire oldu. Kocasına dertlendi, gelmedi diye işkillendi. Gözyaşları kurumadı oğul. Al yanakları eridi ak mermeşe döndü. Yemedi içmedi. İnceldi ip oldu, savruldu çöp oldu... Dedim kızım Oruç yavrumdan kötü bir haber mi var? Dedi yok. Dedim niye ağlarsın, yüreğimi dağlarsın? Dedi Oruç beni unuttu, aldı el kızını, yad elde mesken tuttu. Dedim kızım kim söyledi sen duydun, kim yazdı sen okudun? Dedi hiç kimse... Dedim Gül gelinim boş yere gam yeme, bir uydurup bin ekleme... Oruç'um senden vazgelmez. Bir Gülyüz'ü, bir yavru Menemşe'yi dünyaya vermez...»

Gözlerini ak mermeşe kuruladı :

«Çok muhannet çıktı gelinim, çok... Baba evi Zereköy'de. 'Babamı, anamı görestim!' dedi. Aldı Menemşe'yi gitti bir ay dönmedi. İçime kurt düştü. Orçuk'ta adı dillere düştü. Kanayaklı başımla düştüm yollara. Vardım Zereköy'e oğul, varmaz olsaydım. Benim Gülyüz gelinim, Hasan ağaya avrat olmamış mı iki kuma üstüne! Dünyam yıkıldı. Gök parçalandı, ayaklarıma döküldü. Saklandı, görünmedi, Menemşe yavrumu da sakladı, vermedi... Kara sinek karlı günde çifleşir demişler oğul, yahşı demişler. Hele bir gelsin Oruç'um, hele gelsin... Elini kana bulaştırma oğul diyecem. Yiğit olan avratla elleşmez, kurt köpeği kancıklara dalaşmaz...»

Yavşantepe'den yolcular görûndü. Birinin eli bavullu. Ballı Ana ayaklandı. Eliyle güneşi kesti, soluksuz baktı. Gözü kulağı, yüreği ciğeri ile baktı :

«Bu gelen kim?.. Oruç'umu görsen tanımaz mısın? Fidan boyludur. Boyuna bosuna kurban yavru balam... Nasıl da Oruç'uma benzer. Lakin yürümesi değişik. 'Anama söyle ummadığı bir zamanda gelirim' demiş. Nerelerde kaldın ay oğul?.. Adım atışı da ayrı!..» Yürüdü kağnıya çıktı, «Neden bu yana hiç bakmaz? Değil, Oruç'um değil. Oruç'um olsa başı dik yürürdü, beli içerde, göğsü dışarda yürürdü.» Gövdesi yaylandı. İki eliyle tutundu, indi. Gene bakıyordu, «Oruç'um bir gelse...»

Yolcu yan kırdı. Ballı Ana'nın dizleri kırıldı. Çul gibi düştü tuzluk taşına :

«Dedim oğul gitme, otur baba ocağında... Babası ölende beş yaşındaydı. Esen yelden, coşan selden korurdum. Ak günlerim kara ettim de büyüt-

tüm. Dedim oğul, tüttür baba ocağını, düşme gurbete... Çiftinde çubuğunda olsaydı, ekseydi, biçseydi...»

Asım'ın traktörü, boz tarlanın üstünde toprağa meydan okuyordu. Motor sesi tarlaların türküsü, alçalıyor, yükseliyor, mağralarda sesleniyordu. Kaya Çubuk da nadasa başlamıştı. Öküzler direne direne gidiyordu. Kaya'nın işi ileri gitmiyordu.

«Dedim oğul, ben bir kanayaklı, ekemem, biçemem. Toprak sürülmek ister, ot ekin biçilmek... Öküzün var, çiftin çubuğun var. Daha neye gidersin? Dedi, 'Ana kara saban karın doyurmaz. Ekenin, biçenin yüzü gülmez. Ol sebepten direktör alacağım.' Dedim 'Oğul sürülmedik toprağın mı kaldı Burçak'ta. Kınalı öküzlere bin bereket. Sen onlara yetesiye toprak buldun mu ana kurban? Direktör almak dile kolay. Kırk yıl, elli yıl kazma sallasan alabilir misin?' Dedi, 'Alaman'a kaadım çıkarsa alırım.' Dedim, 'Asım'ın oğulları da çalıştı aldılar, üç kardaş Alaman'da birlik oldu da aldılar. Aldılar da ne kazandılar ana kurban? Harcı borcu kurutmaz. Toprak yok sürsün, yük yok taşısın. Bir onun, bir bunun tarlasında.'.»

Hüsnü'nün kızı elinde bir tas geldi :

«Ballı Ana?»

«Buyur dilber kızım?..»

«Annem sana domates dolma yolladı.»

«Domates mi? O da nereden çıktı Hicran kızım? Dolması mı olurmuş onun? Kim getirdi domatesi?..»

«Babam şehirden getirdi.»

«Ben şeher yemeklerine alışık değilim gözel kızım.»

«Annem sever dedi.»

«Anan payı çok olsun. Eve götür, tereğe koy. Tası sonra yollarım.»

«Olur!»

Ballı Ana peşinden baktı :

«Adı da Hicran!» dedi, «Komşumuz Atlas'ın torunudur. İstanbol'da doğmuştur. Babası orada çalışır. Dört kardaşın üçü gurbetçidir. Üçü de temelli göçtü. Büyükleri Musa köyde kalır. Hüsnü anasını çok sever. Her yaz gelir çoluk çocuk. Anası da Hüsnü'yü çok sever. Niye sevmesin? Fukara ne görmüştü kocasından? Zemheri ayazında su taşırdı yalnayak. Gömlek bulurdu, şalvar bulamazdı. Bir iplik çeksen kırk parça olurdu urbaları... Şimdi ayağında mes-lastik. Kaftanın birini açar, öbürünü giyer. Fanilası, hırkası var. Önünde her daim çayı şekeri... Hepsini Hüsnü alır. Hepsi de İstanbol'dan gelir paket paket... Oruç oğlumla Hüsnü arkadaş büyüdüler...»

Hicran görevini yaptı döndü. Yedi sekiz yaşlarında. Saçları altın sarısı, enseden kesik. Yüzünü güneş örselemiş, yanakları kabuklu. Kısa kollu, pantolonlu :

«Allah'a ısmarladık Ballı Ana!»

«Muhabbetle Hicran kızım. Anana selâm ederim...»

Hicran zıpladı, gitti. Ballı Ana peşinden dudak büktü :

«Domates dolması!.. Deden mi yemişti ay kızım? Mosturalık olsun diye yaparlar sebzenin, meyvenin kıt olduğu bu yerde! Yahni yap, kaz kızart, katmer sar, pişir pişir ser sofraya ay gülüm... Et yerine ot yemeyi hüner bellemişler... Değişti oğul,

düzen devran değişti. Çocuklarımızın adı da değişti. Sonalar, Safiyeler, Zülfiyeler, Gülşenler, Hicran oldu, Nalan oldu, Bühtan oldu!.. Kız olsun pantolon giyinsin, kim görmüştü? Zenne olsun, baş açık, baldır açık dolaşsın, görülmemişti. Hani benim dokuz etek şal kaftanım, Acem şalı mor tavşalım, hani?..»

Yavşantepeden toz bulutu kalktı. Ballı Ana yerinden kalktı. Bir otomobil göründü tozdan kanatlı. Hırladı, üfledi, ilerledi :

«Oruç'um da tomofil almış, 'Hiç belli olmaz, bir bakmışsın tomofille gelirim!' demiş. Tomofilden kurban yavru balam. Gel de ne ile gelirsen gel. Tez gel, yelden kanat tak da gel...»

«Tomofil» yaklaştı, büyüdü. Ballı Ana küçüldü. Gözleri önüne düştü :

«Yoz Haydar'ın oğlu İsmail'dir.» dedi, «Alamanya'da çalışır. Kağnı süremezdi. Şimdi tomofile dil verir, cansız demiri yürütür. Çalım yapar köy içinde. Hiç evinde durmaz. Sağa vıztlar, sola vıztlar, günde iki yol şehere vıztlar!.. Hey gidi günler hey!.. Kağnı bir günde varamazdı kasabaya. Hastamız yollarda can verirdi... Oruç'um da tomofille gelir, niye gelmesin? Yoz Haydar'ın oğlundan aşağı babanın oğlu mu?..»

Tavuklara yem verdi. Kanat çırparak üşüştüler horozu, pilici, civcivi. Yavrular ananın gözünü oyacaktı. Anaç tavuk davranmasa aç kalacaktı.

«Gece düşümde gördüm Oruç'u. Her gece görürüm. Dedi, 'Ana cüceler büyüdü mü?' Dedim, 'Büyüdü yavru kurban.' Dedi, 'Kazdan tavuktan payımı isterim!' Dedim, 'Hepsi gadanı alsın ana

kurban. Adreseni bildir bussaat... Lakin kırağı yakmadan kaz eti yenmez. Tavuk kessem uzun yola dayanmaz!' Dedi, 'Besle, ben gelende yerim. Sac altında kızartırsın. İstersem közde kebap, tavada kavurma, tencerede yahni yaparsın...' Dedim, 'Haydi gel ana kurban, daha ne beklersin'? On sekiz tavuk cücesi kanat tuttu. Otuz sekiz kaz cücesi döş bağladı, gel! Bir de mor koyunum var yoluna kurban, tez gel!..»

Gözyaşlarını yuttu. Ayaklandı, mor koyunu okşadı :

«Bilirim Oruç'um donguz eti yemez, harama diş basmaz. Ant içmişem. Oruç'um eşikten adımını atanda mor koyunu, ocağa oturanda Kamer ineği kurban edecem. Şölen verecem hanemde. Yoksulu yetimi güldüreceğem...»

Yavşantepeye baktı, gözleri damla damla aktı :

«Bir tarla boyu öteyi seçemez oldum oğul. Hele bir bak, karşıdan gelen var mı?.. Dün gece ayan beyan gördüm. Oruç'um lacivert urbalar içindeydi. Bileğinde bir top urgan... Lacivert tez demektir, urgan da yol... Bu sabah gene gördüm şafak göğerende. Namaz duasında birden Oruçum karşıma çıktı. 'Ana!' dedi. Ana diyen dilleren kurban. Hopladım, boynuna sarıldım. Öptüm, doya doya öptüm. 'Ana!' dedi, 'tez ol seni götürmeye geldim!' Dedim, 'Hele otur ana kurban!' Dedi, 'Tomofilim kapıda...' Dedim, 'Seni salmam ana kurban!' Dedi, 'Sensiz bir yana adım atmam. Babam öldü, sen büyüttün. Ayı günü üstümde gördün. Emeklerin unutmadım. Nere gidersem, sen de benimle. Sırtımda taşıyacağım, bir omuzum ağrır-

sa öbürüne alacağım...' Dedim, 'Ay oğul, ataş almaya mı geldin? Hele geç karşıma. Söyleyecek sözlerim, bilmediğin gizlerim var. Lakin siftah sen anlat. Nerelerde kalmıştın, ananı neden unutmuştun?..' Dedi, 'İznim tükendi. Yolboyu söyleşiriz.' Kucakladı kaldırdı. Uyandım. Uyanmasaydım, bir yıl, bin yıl gözlerim açmasaydım...»

Demirdağdan bulutlar yürüdü kara kara. Güneş saklandı. Kırlangıçlar havada döndü. Tarla kuşları öttü. Ekinler renklendi. Otlar, çiçekler, böcekler kıpırdadı. Gök gürledi, şimşek çaktı...

«Oruç'um bugün de gelmedi. Söyle oğul, niye gelmedi? Yoksa... yoksa... Dilin altındakini söyle, Oruç'um gelmeyecek mi?...»

Oruç gelmeyecekti, hiçbir zaman gelmeyecekti. İstanbul'da ölmüştü beş ay önce, çalıştığı «inşaat»ın betonları altında ölmüştü. Ballı Ana nice bir avutulacaktı?..

Bulutlar sallandı, yağmur başladı. Ballı Ana eşiğe daldalandı :

«Belli olmaz, gelir!» dedi, «Yağmur çamur dinlemez gelir. Düşümde gördüm, ayan beyan gördüm, gelir!..»

Yanık toprak özlemle kucakladı yağmuru!..

Sıra bekleyen hastaları yara yara geçti. Topallıyordu. Bir yanına düşe kalka ilerledi. Prof. Dr. Vural Hakyemez'in odasına yöneldi. Ak gömlekli yazman engelledi :

«Nereye?..»

Nayla yüzüne bakmadı yazmanın. Parmağı ile Hakyemez'in odasını gösterdi :

«Oraya...»

«Ne işin var?..»

«Bilmez misin, hasta insanım.»

Yazmanın yüzü asıldı, kaşları kasıldı :

«Uzaklaş buralardan...»

Nayla'nın gözleri çakıldı yazmana :

«İlişme özüme ay kızım...»

«İlişirsem neylersin?»

«Neylersem güzel eylerim...»

«Ne işin var senin Hoca ile?..»

Nayla dişlerini sıktı, öfkesini yuttu :

«Hastanın işi belli. Özümü muayene ettireceğim...»

«Bilmedi mi senin işin?.. Kovuldun, yine uslanmadın...»

«Karşımda horozlanma ay kızım... Bir çift sözüm var Pırpırlı'ya...»

«Hocanın adını doğru söyle...»

«Dilim dönmüyor...»

Yazman çalımlandı :

«Hele şunun kılığına bakın!.. Dilin dönmüyorsa kısaca Dr. Hakyemez dersin...»

Nayla başını salladı, gülümsedi acılı :

«Yalansa yediği ağzından burnundan gelsin. Soymadığı yoksul mu kaldı onun?..»

«Utanmaz, terbiyesiz...»

Dayanma gücü tükendi, titredi Nayla :

«Utanmaz sensin, terbiyesiz sensin, kapı bekçisi, Pırpırlı'nın finosu!..»

Yazmanın rimerli kirpikleri kalktı, boyalı dudakları oynadı :

«Kokmuş farduç, pasaklı... Şimdi seni polise teslim ederim...»

Nayla yumruklarını sıktı, öne eğildi :

«Dur yerinde derim sana boyalı kancık!..» dedi. Bir yumrukta kana çevirmek istedi dudaklarındaki allığı. Vazgeçti, zor dizginledi özünü.

Dili dolaştı, rengi uçtu yazmanın. Ünledi :

«Atın bu küstahı dışarı!..»

Birkaç kelle döndü. Hizmetliler bir baktılar, bir uzaklaştılar.

Nayla kıpırtısızdı yerinde, antik çağın taş yontusu, dimdik. Derisi bir göndü yüzünde, sert, kırışık, esmer. Avurtları taş çanağı. Bakındı çevresine. Birden hopladı :

«İşte gidiyorum, geç önüme, geç de bir göre-

yim boyunu...» Yürüdü. Dr. Hakyemez'in kapısını açtı. Oda bomboştu. Bekledi bir süre.

Yaşlı bir hasta bakıcı yanaştı, usulca çekti kolundan :

«Dışarda bekle bacım.» dedi, «Hoca gelende görüşürsün...»

Nayla karşılık vermedi. İteledi hastabakıcıyı. Başı havada bir yanına düşe kalka çıktı klinik kapısından. Elinde filesi vardı. İçi eski püskü dolu. Bahçeye geçti, ilk sıraya oturdu.

Kaskatıydı öfkeden. Peşinden bakanları, önünden geçenleri görmüyordu. Pırpırlı doktoru arıyordu gözleri. Nasıl olsa gelecekti hastahaneye. Er de olsa, geç de olsa gelecekti. Tutacaktı yakasından sıkıca, «Ya paramı, ya canını...» diyecekti. Gücü yeter miydi? Finoları gelirdi yardımına, polis gelirdi, candarmalar gelirdi... Kim gelirse gelsin, dağlar taşlar gelsin. Ölümden öte yol kalmamıştı. Kocamış aslanca ölümü beklemek neye yarardı?.. Önce Pırpırlı'yı öldürecekti... Ya ötekiler, üç kara kâğıda beş yüz bangnot alan röntgenci, Oruç efendinin karısı Nazhanım... Bir de Mehemmet vardı kocası Mehemmet, kuması Mehriban... Onları sağ mı bırakacaktı!

Masallardaki devleri anımsadı bıçak kesmez, kılıç geçmez sarı devleri. Pırpırlı'yı temizlerdi, sonra da ötekileri... Ne ki sarı devler masallarda kalmıştı... Bir Alaman bombası olmalıydı. Hastahaneyi havaya uçururdu, pırpırlı'yı, finolarını toptan uçururdu. Hastahanede hastalar da vardı, suçsuz hastalar! Onların kanına girmek doğru olmazdı. İyisi mi Alaman bombasını Ayvaz'a verirdi. Ayvaz bilirdi kimler ölecek, kimler kalacak. Has-

tahanede bir işçiydi ama yiğit oğlandı Ayvaz. Bu garip yerde yalnız o vardı yoksula arka çıkan, göz kulak olan. Ayvaz hepsinin üstesinden gelirdi bir bir...

Güneş girdi gözüne. Çevresinde dolaşan insanlar yad-yaban, duyarsız. Dilinden, gönlünden değildi hiçbirisinin. Görmek istemedi kimseyi. Gözlerini uzaklara daldırdı. Boz yapılar tırmaladı yüreğini.Doğası da ayrıydı bu yerlerin. Çiçek çimen çöle yazmıştı. Toprak yitik, güneş alav, evren bir kazandı kaynayan. Gurbet, yalnızlık, çaresizlik, daha beteri parasızlık...

Yaşlı bir kadın yanına oturdu, inledi :

«Bir ölüm de yok kurtulam ay kızım!» dedi.

Nayla başını çevirdi :

«Hasta mısın anam bacım?»

«Sağ yerim mi var kızım!.. Yatalak oldum. Ellere düştüm, dillere düştüm. Bir yudum su verenim...»

«Kimin kimsen yok mu bencileyin?..»

«Oğlum var, gelinim var... Hiçbirinden fayda görmedim. Gelinin dili sekiz karış. Ağzını açanda zehir kusar. Oğlum avradın buyruğunda pusar. Demez ki ay saçı boklunun kızı, sen kim olursun da anama dil uzatırsın? Demez ki anam beni dokuz ay karnında taşıdı, doğurdu, sırtında taşıdı, dağlar bayırlar aşırdı demez kızım, demez...»

Nayla sevecenle baktı yaşlı kadına. Tuntul nenesini anımsatıyordu. Dertli, konuşkan, tatlı dilli... Soluklandı, sallandı :

«Bu dünyada ne oğuldan, torundan, ne erden (kocadan) fayda var anam bacım. Çalıştın iyi, çalışmadın kötü. Güçten düştün yarı ölüm, hastalandın tam ölüm. Bir maşraba su verenin olmaz...»

Sözünü böldü Nayla'nın :

«Kitabın ortasından söylersin gözel kızım. Kanım gitti, dizlerimden canım gitti. İş yapamadım, horlandım, azarlandım. Belki kurtulurum dedim, düştüm hastahane kapılarına. Kefenlik altınlarım gitti, kurtulamadım. Özel dedi aldılar, filim dedi aldılar, ilâç dedi aldılar, soyup soğana çevirdiler gözel kızım... Niceleri geldi gitti, niceleri yattı kalktı, özüme sıra gelmedi, bir küçücük yatak bulunmadı. Hökümetin payitahtında sersebilem yavru balam...»

Nayla'nın yaraları yeniden depreşti :

«Payitahtta yalan var, talan var, yoksula, garibe zulum var anam bacım...»

Yaşlı kadın içini çekti :

«Dertliye benzersin bencileyin kızım...»

«Taş olsaydım erirdim, demir idim dayandım...»

«Adını bağışlar mısın?..»

«Adım batsın, adım Nayla... Ya senin?..»

«Benim de Sati...»

«Emücemin karısının adı da Sati, dayım vardı Satılmış...»

«Ağrın nerende Nayla kızım?»

«Her yanımda anam bacım... Kurudu damarlarım, yılı yıldan kurudu, kasıldı, kısaldı. Kanım canım ağrılar içinde. Adımlandıkça şişlenirim tepeden tırnağa ...Ol sebepten düştüm bu yıkılası yerlere. Ankara'da nem kalmıştı. Adını sorsalardı bilmezdim...»

Memleketin uzak mı ay kızım?»

Nayla derinden ofladı :

«Bizim oraları bilir misin anam bacım? Bil-

mezsin. Ben Kafkas kızıyam. Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan doğumuzda. Dağlarımızda kartalların kanatları göğü süpürür. Kar verir, dert verir, derman vermez o dağlar. Yerin altına girmiştir evlerimiz. Malla, davarla tümleşir nefesimiz. Yakıtımız tezektir her daim bulunmaz. Aşımız ekmeğimiz arpa unundan yasyavan. Yaz gelende bir maşraba sütümüz, bir kaşık yağımız olur. Satarız, el alır gider. Bencileyin dalsızları, kolsuzları yer alır gider...»

«Tek başına mı düştün bu yerlere Nayla kızım? Yanında bir kimsen, başında bir erin...»

Nayla'nın öfkesi Pırpırlı'dan kocasına çevrildi :

«Erimi erlerden seçile. Uzana teneşire, üstüne kefen biçile... Ben çalıştım o yedi. Emeğim yedi, gençliğim yedi, canım yedi... Yanakları arkadan görülen Nayla, göğsü gözel dağların maralı Nayla eğim büğüm bir torba kemik oldu. Arpaya katsan at yemez, kepeğe katsan it yemez. Aha görmez misin tatlı canımdan nem kaldı?..»

Sati avutmak istedi Nayla'yı :

«Kötümser olma ay kızım... Ya benim yerimde olsaydın neylerdin? Ben kocadım derdim kocamadı, ben tükendim, o arttı. Hele bir yaslan...»

«Genç oldum ne gördüm, kocayanda ne görem? Yazgım ezelden bozuk yazılmış, yazanın kalemi kırıla... Ala çiçek gürbulak yaylalardan, mor kaftanlı, ipek donlu başı duvak dağlardan doyumluğum almadım, türküler içimde kaldı. Yaşıtlarımla oynaşmadım, söyleşmedim, muradım düğümlü kaldı. On beş yaşımda gelin oldum Karakala köyünden Dereyurt'a. İki köy arasında başı kar-

lı, başı dumanlı dağlar var, bel verir yol vermez dağlar... Sakara yaylalarına sığmaz bir taydım, kementle tutsaklandım. Erimi sevmedim, yerimi sevmedim. Kafkasların yavru şahanı, Dereköyde kafeslendim. Yekindim uçamadım, adım atam dedim zincirlendim. Tutsak bağlarım kırdım, kaçtım, yoldan geri çevirdiler. Kavgalaştım dövdüler... Gene durmazdım. Gelinliğim ikinci yılında kıtlık oldu, mal kırıldı. Salgın oldu, atam, anam öldü. Kaldım bir namerdin pençesinde...»

Nayla deşilmişti. Sati sormasa da o konuşacaktı :

«Bugüne bugün üç kız anasıyım. Kız oğlu kız duruyam atamın künye defterinde... Bizim yerde er dediğin avradını kayıtlamaz ilk ağızda. Dölünü sınar, tarlada, çayırda gücünü sınar. Evde aşını ekmeğini, nas içinde gezişini, malda davarda işini sınar... Bugüne bugün özümün kayıtsızlığı döl yüzünden. Kızım oldu, oğlum olmadı. Erim hışımlandı, yüz çevirdi. Özüme avrat demedi. Yanıma oturup bir çift kelam etmedi. Değneği başımda, ağusu aşımda oldu...»

«İstedi çıkam gidem. Nere gidem anam bacım? Atam yok, anam yok, dalımı yaslayacak bir kütüğüm yok. Üç yavru anası ellere düşem, fingirdeşip dillere düşem?.. Dedim evlensem, allanıp pullanıp bir erin koynuna girsem?.. Yüreğim etmedi. Üç gögercin, üç yavrumu atamadım. Boynumu verdim kör baltaya bekledim...»

Sati onayladı Nayla'yı :

«Öz yavru yabana atılmaz ay kızım. Anaç tavuk cücüğüne kanat açar. Pisik cindalını (kedi yavrusunu), it eniğini yemez. Camız malağını,

ayı palağını besler. Koyun yalar kuzusunu, inek koklar danasını, kısrak kişner yaylaları oynatır, bir dem tayını görmezse sürüleri hoplatır...»

«Benim erim, yoğurda kara dedi bir yol anam bacım. Yoktan sebepler yarattı. Altımı su, üstümü değnek etti. Pisik sütünü devirdi, o özümü dövdü. İt yağı yedi, kabı kacağı yaladı, o dövdü. Camız bağını kırdı, keçi hasırı kemirdi, o dövdü. Öküz eve işedi, dana ineği emdi, o düvdü. Kazlar öttü, at kişnedi, koyun ahırda meleşti, o dövdü. Ekmek sacda yandı, çorba tencereden taştı, hamur cıvık oldu, mal ekini yedi, yağmur tezeği ıslattı, o dövdü. Otu samanı yel aldı, çayırı sel, özüm suçlandı!..»

«Evden kovmak istedi, direndim. Kapıdan attı, bacadan girdim. O dövdü, ben dayandım. Bir yanım ağrıdı, öbür yanımı verdim. Ölümle korkuttu, baltayı aldı üstüme geldi:

«Dedi seni öldürem, postuna saman dolduram?..»

«Sabır taşım çatladı, yer yerinden oynadı. Demir küreği elledim, adımlandım yollandım, geçtim karşısına. Dedim ay Mehemmet dur yerinde, teprenirsen kafanı yararım. Dedim ben özüm tembel öküz müyem, düveni çevirmeyen ham tosun muyam her daim döversin? Dedim yük taşımaz eşek miyem modullarsın, kocamış beygir miyem yılkıya salmak istersin. Düşman kokusu almaz, kurt görür çemkirmez kelp miyem, sıçan tutmaz pisik miyem kovmak istersin?.. Döl almaz düve olsam, kulun atan at olsam, süt vermeyen, yün vermeyen koyun olsam satarsın... Ben özüm insanoğlu insanım. Ar yüzünden susaram. Üç göger-

cin, üç yavruma sebep ağrılar içinde susaram. Benden kan çıkarsa sen özünden su mu çıkar ay Mehemmet, ay muhannet!..»

Bir yeşil otomobil «Fizik Tedavi Kliniği» önünde durdu. Görenler selâm durdu. Nayla yerinden hopladı. Baktı, geri döndü, oturdu :

«Gelmedi itin oğlu, gelmedi Pırpırlı.» dedi.

Sati Nayla'nın öyküsüne dalmıştı. Uyandı, sordu :

«Birini mi beklersin Nayla kızım?»

Nayla'nın gözleri karşı duvarlara çakıldı, başını çevirmeden konuştu :

«Haramiler tutmuşlar köşe-bucağı Sati anam. Hasta düşenlerden haraç alırlar. Özel derler alırlar, genel derler alırlar, her tuzakta bac alırlar, adın sorar, kâgıt yazar pul alırlar!..»

Sati kuşağından iki kâbe hurması çıkardı. Birini özü yedi, öbürünü Nayla'ya verdi :

«Hele tatlılan Nayla kızım.» dedi, «Buralara yünlü düşen yünsüz çıkar, sağ düşen ölü çıkar!..»

«Pırpırlı hepsinin başını bağladı. Özel baktı, param aldı, tuttu kolumdan sokağa saldı...»

Sati iki yana sallandı :

«Uy özelciler özelciler, özümü de yüzdüler...» dedi, kâbe hurmasını çiğnedi. Avurtları körük gibi doldu boşaldı. Yutkundu, «Şükür elhamdülillah!»la tesbihine asıldı ;

«Sonra erinle barıştın mı Nayla kızım?»

«Ne ben barıştım, ne de o... Yad yaban iki can olduk. Dalaşmadı, söyleşmedi. Unu çuvaldan, arpayı kuyudan dükkâna taşıdı mendil mendil. Yemiş aldı, oynaş besledi. Bilmez göründüm, sustum. Gittikçe azıttı. Dayanamadım, bir gece cep-

lerini yokladım. Birinde şans şeker buldum, öbüründe üzüm kurusu, yan cebinde de bisküvit... Hepsini topladım, sabah önüne sergiledim :

«Dedim ay Mehemmet, gör işte, ceplerinde oynaş baratası bulmuşam...»

«Dedi ağzımı datlılatmak için alırım...»

«Dedim bir mendile koyup getirsen, üç yavru güvercimin tatlılansa olmaz mı?..»

«Dedi dır dır etme...»

«Dedim ay Mehemmet, dök bu taşı eteğinden... Ben istemez miyem oğul doğuram, dallı gövdeli, kaytan bıyıklı yiğitlerim büyüsün istemez miyem? Kız uşağı gül dalıdır, el malıdır. Oğlan uşağı ocağımız tüttürür, soyumuz sürdürür, bilmez miyem?»

«Dedi bilmek ayrı, doğurmak ayrı...»

«Dedim ay Mehemmet, tavuk su içer Allah'a bakar. Yükümü yeni tutmuşam, iki canlıyam. Hele sabreyle görem ne çıkacak?..»

«Dedi bilesin bu son bekleyişim...»

«Günler tesbih tanesi Sati anam, saydım bekledim. Yazgım değişmedi. Oğlan yerine gene kız geldi... Mehemmet'in yüzü küllendi. Yanıma yaklaşmadı. Dölüne göz atmadı, ad koymadı. Girdi çıktı homurdandı. Dolu oldu budadı, karayel oldu kavurdu, savurdu. Pisiği bacadan attı, kapıda iti tekmeledi. Kap kacak demedi kırdı. Ahırda kuzuyu danayı değnekledi. Çifte horozu kesti, tavuk olanı ürküttü. Set ettim, yumrukladı. Gücüm yoktu, karşı koyamadım. Canım gitti, kanım gitti, damarlarımdan ak sütüm gitti. Kırkını doldurmadan yeni dünya yavrum gitti...»

Gözleri göllendi Nayla'nın. Ağrılı bacağını oynattı. Fileyi altına yastık yaptı :

«Dedim ay Mehemmet, dellenip haneme ataş salma. Haçan ki evlenmek istersin işte yolun...»

«Bu sözüm üstüne gülleri açıldı. Hanemde şeker şerbet içildi. Mehemmet'in ağzından zehir yerine bal akar oldu. Erinmedi, yorulmadı. Vardı kasabaya. Üç gögercinime güllü basmalardan üç kaftan, özüme bir dizdonu, bir de tavşal aldı geldi...»

Derince soluklandı, ofladı :

«Ak günler kısa, kara günler uzun olurmuş. Hafta üçlemedi. Dul Mehriban üstüme kuma geldi. İki ay çekmedi, karnı şişti. Dokuz ayı doldurmadı, sancı düştü. Bir yattı, bir doğurdu, oğlan uşağı...»

«Göbeğini öz elimle kestim. Adını İmdat koydum. Öz yavrumca sever oldum.»

Bacağı yine iğneledi Nayla'nın. Sırtından ağrılar dikildi. Paçasını yukarı çekti, Sati'ye gösterdi. Derisi kemiklerine geçmişti. Damarları gömgök, çapraz çaprazdı. Eliyle ovdu, ofladı. Kuru bir değnekti kaval kemiği. Başını kaldırdı, gözlerinden elem yağdı :

«Bacıma söyleyem, gel zaman git zaman İmdat büyüdü, boy attı, kâkül saldı. Mehriban oldu padişah karısı, İmdat şehzade, ben özüm cariye!.. Anladım çalışmazsam yerim yok, başımda mihnetim çok. Acım içimde, üç gögercinim dizimde her mihnete boyun eğdim...»

Sati iki yana sallandı :

«Emmim kızı Gülşen'in gününe kalmışsın Nayla kızım. Tıpkısı tıpkısına senin yazgın, onun yazgısı.»

«Benim günüme düşmanlarım düşmeye Sati anam. Kış oldu ahır süpürdüm, bok döktüm. Mala

davara ot saman verdim. Kar yardım adam boyu, yol açtım harmana, çöplüğe, basmalığa (tezekliğe). Buz kırdım derede donda ayazda. Mal suladım, su taşıdım omuzlukla yalnayak karda kışta... Ağrı düştü kemiklerime aldırmadım. Yaz oldu gece ekmek pişirdim, gündüz tarlaya çayıra koştum. Ot topladım, sap topladım, bulul çektim, yığın yaptım sıra sıra tepeler, ot yığınları. Kağnı sürdüm, bostan belledim. Ekin yoldum, sap taşıdım harmana. Düven sürdüm, tınaz savurdum. Saman çektim, tahıl çektim sırtımla çuval çuval, sepet sepet... Gücüm tükendi, işim tükenmedi...»

«Güz geldi, ayaz geldi, her yanıma ağrılar geldi. Mehriban istedi ölem, Mehemmet istedi ölem. Canım dişimde dayandım, dayandıkça yandım. Günü günden damarlarım kasıldı, sağ bacağım kısaldı. Diz kapağım oynamadı. Topal kaldım. İt aksağı dediler...»

«Başımı taştan taşa çaldım. Bir çöplükte kara ite, bir çöplükte alaca ite özümü sürüklettim. Çoçorta çermiğine, Burdosan çamuruna girdim. Ahırda sıcak boka soktum gövdemi. Samanda buğulandım, kurtulamadım!..»

«Bahar geldi, iş çoğaldı. Ahıra süpürge çalamadım. Ne tarla taşlayabildim, ne inek sağabildim. Bir tavuğa kişe diyemedim. Yarı diri, yarı ölü süründüm. Yediğim çok görüldü, yavrularım boynu bükük kaldı. Mehriban görende gagaladı. İmdat'a yağ verdi, gögercinlerime ayran. İmdat kaymak yedi, gögercinlerim yumruk... Bir sustum, iki sustum. Kara kanım kaynadı, şahdamarım oynadı :

«Dedim, beri bak ay Mehriban, ay bardel

(orospu), kırk kocanın artığı, sen kim olursan da öz emeğim, öz yavrularıma çok görürsün?..»

«Dedi ben bu evin sahabıyam, Mehemmet'in künyede kayıtlı öz avradıyam. Yatalak besleyemem. Çalışırsan yersin, çalışmazsan gidersin!..»

«Nice ki bu sözleri duydum, gövdemde şimşek çaktı, gözlerim ataş yaktı. Kısa bacağım uzadı, eğri belim düzeldi. Kuzgun oldum havalandım, saçını, başını gagaladım. Kurt oldum, bir dalışta yaraladım. Donguz oldum çiğnedim, ayı oldum gövdesini al kanlara' boyadım!..»

«Üstümüze Mehemmet geldi. Mehribanın bir sesi yerde, bir sesi göğde. Ünledi, 'Ay Mehemmet kurtar!' dedi...»

«Dedim teprenme ula Mehemmet, ula muhannet, ula köppeoğlu köppe!..»

«Dedi avrat sen kuduzlanmışsan!»

«Dedim ula su iti, boz tarlanın tilkisi, erkişinin sümüklüsü, Tokuşun tosbağası!.. Dedim ula, sen öz avradın yılı yıldan beklettin, yük taşıttın, hendekleri atlattın. Sonra da gittin fahişe Mehriban'ı öz avratlığa kayıtlattın. Özümü de hanemden kovdurursan!..»

«Dedi ben özüm ezelden özüne avrat dememişem!»

«Dedim dur yerinde itin oğlu, sıra özünde... Değneği başından aşırdım. İki vurdum, üçüncüde düşürdüm.»

«Koççak kızım!» dedi Sati.

«Bir kat yatak, bir tava, iki tabak, bir tencere, uç de kızım aldım, Dul Peri'nin evine taşındım... Mehemmet yağ vermedi, un vermedi. Ne kaz alabildim, ne tavuk...»

Gözleri göğe daldı Nayla'nın. Acısı, öfkesi bir yumruktu göğsünde. Eli yetmez, gücü yetmezdi. Kalmıştı aşılmaz dağlar ardında. Kuş olsaydı uçamazdı, yel olsaydı geçemezdi. Bilseydi eğer hiç düşer miydi bu yerlere :

«Dedim belki canım kurtulur, sağlam olur çalışırım. Öz gücümle öz başıma yeterim, namerde muhtaç olmam dedim... Dediler derdin büyük. Derdin dermanı Ankara'da. Ankara'nın doktorları bilirler, ağrılaran derman bulurlar dediler...»

«Üç altınım vardı, birini atam anam, ikisini kaynatam almıştı. Sattım savdım, düştüm yollara. Nice dağlardan, derelerden aştım. Kağnıdan otobüse, trene geçtim. Üç güç, üç gece sonra bu şehre düştüm...»

Gözleri nemlendi. Başörtüsünü indirdi burnuna doğru :

«Altınlarım gitti, dertlerim eyi olmadı. Daha beter günlere düştüm. Kırıldı kolum kanadım, kaldım bu yaban ellerde...»

Sati öz acısını unutmuştu :

«Hiç elinden tutanın olmadı mı bu şeherde Nayla kızım?»

«Söyletme beni anam bacım, söyletme... Bir tanışım vardı, ona güvenerek geldim. Adına Oruç derler, soyu sopu Dereköy'den göçme...»

«Ne dedi, yardım etmedi mi?»

«Vardım kapısına bir hatun kişi çıktı karşıma, dudağı allı, yanağı hallı, saçı mandallı. Özümü gördü, yüzü asıldı, «Allah versin!» dedi. Anladım Oruç efendinin karısı Nazhanım, tırıntas şeher avradı olmuş...

«Dedim gözel hanım, ben özüm Kafkaslıyam,

dilence belleme. Dereköyden Mehemmet'in avradıyam. Tanrı konuğu gelmişem...»

«Dedi tanımazam!..»

«Dedim çağır Oruç efendiyi.»

«Dedi evde yoktur.»

«Kapı arasından Oruç efendiyi gördüm. Kafası kellenmiş, gözü camlanmıştı. Ses ettim, dedim, 'Ay Oruç efendi hele beri gel!»

«Dedi kimsin, kimi aramaktasın?..»

«Dedim ben özüm Nayla'yam Oruç efendi.»

«Dedi hangi Nayla'san?»

«Dedim Karakala köyünden, Demiroğulları soyundan Dal Hüseyin'in kızı, Dereköyden Murat pehlivanın gelini, Yordam Mehemmet'in avradıyam...»

«Dedi gel içeri...»

Ne yer gösterdi, ne otur dedi. Ayakta sordu :

«Dedi söyle görem Nayla gelin, derdin nedir?»

«Dedim ahvalim böyle böyle... Seni deyi gelmişem.»

«Dedi sen deli misin Nayla gelin? Öz başına Ankara'ya gelmeyi oyun mu bildin, hastahaneleri düğün mü bildin?..»

«Dedim öz işimi öz başıma görürem. Bir yol göstermen yeter...»

«Dedi işim başımdan aşkın. Oğul uşak İstanbul'a gitmekteyiz.»

Sati patladı :

«Donguz oğlu donguz!» dedi.

«Hey gidi günler hey!» dedi Nayla, «Oruç efendi köye gelirdi, evime gelirdi. Tavuk kızartırdım, katmer yapardım. Yer içer, hoşnut olurdu. 'Ankara'ya ayağın düşerse özümü çiğneyip geçme Nayla gelin.' derdi.»

Sati tesbihini topladı :

«İt yediği günü bilir Nayla kızım, şeher insanın ekmeği dizinde olur.»

«Oruç efendi eski Oruç efendi mi? Olmuş bir tozkonmaz bey, paşa. Avradı Nazlıanım Peri Padişahının kızı. Üfler oturur, üfler kalkar. Kızı Cemile hasbahçenin sümbülü. Dönüp yüzüme bakmadı. Oğlu Turgut, kim olduğumu sormadı. Evcek safa hoş etmediler, danışmadılar, söyleşmediler.»

Sati başını salladı öfkeli :

«Sen bir bezekli avrat olsaydın, başköşeye otururdun. Sen bir varsıl köylü olsaydın, yağla, balla, kaşarla gelseydin el üstünde tutulurdun...»

«Bezekli haneleri özüme zindan oldu. Suratları kurt oldu, çakal oldu, donguz oldu, it oldu. İstedim çıkam gidem, gece karanlık nere gidem? Dedim hele sabreyle Nayla, akşamın hayırlısından, sabahın hayırsızı yeğdir. Başım eğdim bekledim. Şekerlerinden tatmadım, ekmeklerine el sürmedim. Ne sularını içtim, ne çaylarını... Gecenin götü göğermeden ayaklandım. Çıkış yolu bulamadım. Bir kapı açtım abdesthane. Bir odada kapkacak, birinde kız yatar çırılçıplak, öbüründe oğlan anadan üryan... Tıkırtıma Nazhanım hortladı, gözlerinden zehir aktı :

«Dedi ne dolaşırsın?»

«Dedim gitmek isterim.»

Açtı kapıyı, yol gösterdi :

«Dedi güle güle!..»

«Bir garip şehre attım özümü, şaşırdım yolumu izimi anam bacım. Yürüdüm iri konaklarda topal karıncalar örneği. Yollar beller yevmi kıyam. Davullu zurnalı toy içine düşmüş yaban tavşana

döndüm. Yol sordum kelle koltukta bir o yana, bir bu yana. Cenneti, cehennemi bir arada gördüm. Yapılar Firavun işi. Başım döndü, usum şaştı. Avratlar yarı çıplak, birer şeytan. Erkişiler yumurta suratlı, bir makastan çıkma. Bizim ellerden göçenler alaca danalar gibi belli. Yollarda çöpçü, yapılarda işçi, sırtı semerli yük taşıyıcı. Koca şehrin selinde savruk çöpler her biri. İnsanı da ayrı bu yerlerin anam bacım, sütün kaymağı, şırası gibi ayrı. Allahımız bir derlerdi. Gördüm buraları, ola ki o da ayrı...»

Sati irkildi :

«Tövbe de kızım, günaha girici olma!»

«Su akar, göz bakar, günah bunun neresinde?»

Nayla'nın gözleri yine Fizik Tedavi Kliniğinin önüne düştü. Dr. Hakyemez görünürlerde yoktu :

«Gelmedi itin oğlu, gelmedi bu Pırpırlı!» diyerek söylendi.

Sati gide gele doktorların adını bellemişti çoğunlukla. Pırpırlı adında tanımadığı bir başka doktorun olabileceğini düşündü :

«Özüne bakan, özünü yakan Pırpırlı doktor muydu Nayla kızım? Gelir gelmez mi düştün onun çengeline? ..Hele anlat başından geçenleri?»

Hangi birisini anlatsaydı Nayla? Hastahaneyi bulması, ad yazdırması, sıra alması bile ayrı bir serüvendi. Ak gömlekli genç bir doktor bakmıştı ilkin. Bir ellemiş, bir dinlemiş, pusla yazmış röntgene yollamıştı :

«Vardım röntgenciye anam bacım. Adım yazdılar, bir ay sonra geleceksin dediler!..»

«Dedim ben Kafkaslıyam babam kardaşım.

Dünyanın öbür ucundan gelmişem. Koca şeherde yerim yurdum yok, garibim elimden tutanım yok...»

«Dedi bekleyenler hep senin gibi...»

«Dedim burada çalımlı avratlar var, şimşir kafa, iri karın beyler, efendiler var. Onlar da mı beklerler?»

«Dedi onlar özele giderler...»

«Dedim beni de yolla özele...»

«Dedi sor dışarıda gösterirler...»

«Ben ne bilirdim özeli geneli anam bacım. Hökümetin payitahtına canımı atmışam kurtulam diye. Şaşırdım kaldım. Sözden anlamaz Peneğin çayı... Bir oğlan yanaştı, dedi gel götürem seni özele. Dedim götür. Taksi tuttu parası özümden. Özelci soyundurdu ışık tuttu. Bir o yanıma, bir bu yanıma dönderdi, beş yüz bangnot dedi. Paramı aldı, üç kara kâğıt verdi, yola saldı...»

«Vardım hastahaneye. Doktor olan tav tav olmuş, sav bav olmuş!.. Kaldım kara yerin, kuru göğün arasında. Gövdem ağrılı sancılı. Dizlerimden can gitti, yüreğimden kan gitti. Çömeldim bir duvarın köşesine. Gelen baktı, giden baktı. Gün gitti, gece gelmedi. Her yan elektiriknen oldu hürişan. El ayak çekilmedi. İşçiler sorguladı, bekçi geldi yargıladı. Yerimden teprenmedim. Başım karnımda sabah olsun bekledim. Uyku aldı götürdü. Teneşirde bir ölüydüm. Üç gögercinim yan yana ağladılar, yüreğimi dağladılar. Yekindim kalkamadım. Konuşam dedim sesim çıkmadı. İmamın karısı Pembe çimdirmeye geldi. Saplı tası kara kazana daldırdı, yüzüme kaynar su yağdırdı. Dedim ben ölmedim, ünledim. Gözümü açtım, bir itin götü başımda, yüzüm ıslak..»

«Tan ağardı, güneş geldi, kuşluk geldi, sıram geldi. Doktor kara kâğıtlara baktı :

«Dedi hastalığın çok ağır, yatman gerek...»

«Dedim Allah muradın vere, onun için azmirrah etmiş gelmişem Ankara iline...»

«Dedi boş yatak yok. Kâğıda adın yazacağım. Gidip sıra alacaksın...»

«Dedim kurbanın olam, sıram ne zaman gele?»

«Dedi beş altı ay sonra...»

«Dedim ben altı ay dayanamam, ölürem.»

«Dedi ölürsen gelmezsin!..»

Sati iki yana sallandı :

«Ölüme kanıksamışlar Nayla kızım, itin, yoksulun ayırımı yok buralarda. Sıra mıra, hepsi para...»

«Elim böğrümde kaldı Sati anam. Dedim alıp başım geri gidem, nasıl gidem, sakat sınık nere gidem? Gidem de Mehriban'ı, Yoram Mehemmet'i üstüme güldürem. Kim çalışsın, üç gögercinim yesin? Aşağısı sakal, yukarısı bıyık, nereye tükürem?.. Dedim ya ölüm gider, ya dirim bu yerlerden. Dedim hele dayan Nayla, dayan ki ölmeyesin, engellerden yılmayasın...»

«Sati anama söyleyem, doktor doktor dolaştım, derdime derman dedim. Kimileri dinlemedi, kimileri öğüt verdi. Hastahanede bir işçi vardı Ayvaz, en doğruyu o söyledi :

«Dedi bacım neylesen fayda yok, yoksula, arksıza hastahanelerde yer yok!..»

«Ben naçar dolaşırken ara yerde, bir erkişi yanaştı, kulağıma fısladı :

«Dedi ben senin derdine derman bulurum...»

«Dedim sen kimsin?»

«Dedi neylersin kimliğimi, paran var mı?»

«Dedim var üç beş bangnotum...»

«Dedi Fizik Tedavide bir doktor var, adı Pırpırlı Hakyemez. Her bir yetki elindedir, ferman onun dilindedir. Gider özel baktırırsın, beş yüz ister, altı yüz verirsin...»

«Dedim sonra?»

«Dedi sonra da destur alır gidersin, hastahanede kalırsın...»

«Dedim kardaş, altı yüz verirsem bir yatakta yatırır mı, ağrılardan, eğrilerden kurtarır mı?..»

«Dedi ossaat...»

«Dedim düş önüme... Bindik taksiye, gene parası özümden. Taksiciler de soydular bir yandan anam bacım... Bu şehre düşen garibi her gören koyun beller, pençe vurur, yolar gider...»

«Sonra?»

«Vardım Pırpırlı doktora, camız bir adam. Kafası kel, boynu kalın. Karnı burnunda yağ tulumu. Gözlükleri alnında öküz boynuzu... Bir tahtaya yatırdı. Kalçalarım oynattı, dizlerimden yaylattı. Beş yüz istedi, altı yüz verdim. Kart yazdı, yola saldı...»

«Dedim ay doktor hastahanede yatıracak mısın?»

«Dedi sen özün ezelden yatmışsan...»

«Dedim anlamadım, ne demek istersin?..»

«Dedi git bekle hastahanede, geleceğim...»

Gözleri boşlukta döndü Nayla'nın. Sonra Kafkaslardan ötelere geçti. Üç suret göründü, üçü de yan yana, Safiye, Hediye, Tütiye. Gözleri yollarda, gözleri yaşlı, «Ana!» diyerek ağlaşıyorlardı. Üçü de

zayıflamıştı, kül elenmişti yüzlerine. Mehemmet geçti yanlarından görmezden geldi. İmdat kucağındaydı. Mehriban eli belinde gülüyordu.

«Niye sustun Nayla kızım?»

Düşlerini bozmuştu Sati. Öfkesini yuttu:

«Ya ne edem anam bacım? Olmuşum dert küpü. Söylemekle tükenir mi?..»

«Pırpırlı geldi mi, ne dedi?»

«O gün gelmedi. Devrisi gün bekledim sabahtan akşama. Geldi, beni görmeden savuştu gitti. Peşinden koştum. Taksi içinde kanatlandı. Üçüncü gün göremedim! Boyalı fino, kapı bekçisi beni içeri sokmadı. Hep yalan söyledi, 'Hoca toplantıda!', 'Hoca gelecek!', 'Hoca kimseyi kabul etmiyor!', 'Hoca derste!..»

«Hocanın boynu altında kala!.. Bir bilseydim yerini, gider oyardım gözlerini...»

Sati'nin sabrı taştı:

«En netice hiç göremedin mi?..»

Nayla'nın alnı gerildi:

«Dördüncü gün dinlemedim boyalı finoyu. İttim göğsünden, daldım içeri. Peşimden geldi çemkirerek... Pırpırlı hopladı yerinden, tanımazdan geldi:

«Dedi ne istersin?..»

«Dedim ben özüm Kafkaslı Nayla'yam. Seninle hesaplaşmaya gelmişem!..»

«Dedi sen kim olursan salahana, çık dışarı!..»

«Dedim hiç horozlanma Pırpırlı!.. Özele gelmiştim, beş yüz istemiştin, altı yüz vermiştim... İşte ben o Nayla'yam...»

«Dedi muayene ettim, reçete yazdım, daha ne dert istersin?..»

«Dedim bozma ağzını... Hastahanede yatmak isterim...»

«Dedi hasta çok, yer yok. Git, sonra gel!..»

«Dedim beri bak Pırpırlı, ya paramı verirsin, ya yatırırsın!..»

«Küstaha bak, dedi, hopladı yerinden! Yekindim üstüne, renk attı, gözleri büyüdü. At bunu dışarı diyerek boyalı finoya buyurdu! Fino korkudan yaklaşamadı...»

«Kuşağımda bıçağını elledim, bussaat paramı isterim Pırpırlı, dedim!.. Yerinden kalkamadı, masaya yumruk attı. Tipi oldu esemedi. Sel oldu taşamadı, dolu oldu ekini dövemedi. Yağmur oldu yağamadı. Göl oldu çukurda yitti, dere oldu kurudu...»

«Zile bastı, ak gömlekli kara kaşlı doktor geldi, ibik başlı, kalem kaşlı hemşire geldi. Al yanaklı mor dudaklı avratlar geldi. Karşısında divan durdular iki büklüm... Fısılaştılar, söyleştiler, duyamadım...»

«İbik başlı hemşire kapıyı açtı, çalımla baktı. Çekti kolumdan, 'Gel peşime, yatacaksın!' dedi... Dört yataklı bir odaya götürdü. Hasta zenneler kötü kötü bakıştılar, kıkırdaştı, gülüştüler, 'Burada mı yatacak' dediler... Hemşire duymazlıktan geldi. Döndü bana :

«Haydi ne durursun? Soyun dökün, gir yatağa...»

«Nasıl soyunsaydım Sati anam? Gömleğim yırtıktı, üstelik kirli. Donum poturundan kopuk. Ayaklarımda lastik, kokar mı kokar. Ayvaz'ın verdiği bir battaniyede yatarım karanlık bir yerde. Memleketten geleli beri hiç soyunmamıştım!...»

«Dedi yok mu geceliğin, hani pijaman? Nerede havlun, tarağın? Terliksiz mi geldin? Özüne çatal kaşık, bir tabak, bir de sabun alamadın mı?..»

«Hemşire öfkelendi, çekti gitti. Kalakaldım. Ben pijama, terlikle mi büyüdüm Sati anam?..»

«Anan taş ola!» diyerek sallandı Sati.

«Hastabakıcı avrat geldi zorladı, 'soyun' dedi, 'urbaların emanete götüreceğim.' Anladım kurtuluş yok. Çıkardım koynumdan kalan paramı, uzattım hastabakıcıya :

«Dedim anam bacım, ben özüm hastayam, gövdem hurdahaş. Üstünden teker geçmiş kurbağalara dönmüşem. Çarşı pazar yürüyemem. Ucuz mu, pahalı mı bilemem? İşte sana para. Gerekli olanı al getir. Sen Allah'a, harçlığım sana emanet...»

Üç güvercin yeşile kondu, Nayla'nın karşısına. Gagalandı, dolandılar. Biri oldu Hediye, biri Safiye, biri Tütiye. Ağladı dertleştiler. Hediye kuzuları güdüyordu, Safiye danaları, Tütiye kazları. Onlar evdeyken Mehriban yahni yapmıyordu, pişi pişirmiyordu. Her sabah kuru ekmekle salıyordu. Tütiye'nin ayakları yerdöğneği olmuştu, Safiye'nin dudakları yalama, Hediye'nin kaftanı liyme liyme. Üçünün de yüzünde renk kalmamıştı. Mehemmet hep İmdat'ı okşuyordu. Mehriban, 'Gidin başımdan piçler!' diyordu, sabah akşam dövüyordu!..

Güvercinler kanatlandı, Nayla da onlarla... Yüce dağlardan aştı, Kısırdağın üstünden Kafkaslara ulaştı. Yıldırım oldu indi Dereköy'e. Bıçağı elinde seğirtti. Mehriban korkudan kapıyı kilitledi. Mehemmet toz oldu kayıplara karıştı... Nayla

meydan okuyordu. Kısa bacağı uzalmış, eğri beli düzelmişti. 'Bussaat Mehriban'ı, Mehemmet'i isterim!' diyordu...

Mehemmet'ten haber getirdi Dul Pembe. Maldan mal, davardan davar, tarladan tarla vermeye hazırdı. 'Kazı, tavuğu da yarıya bölsün, yeter ki canım kurtulsun' diyerek yalvarırmış...

«Hastabakıcı aldı geldi mi Nayla kızım?» diyerek sordu Sati.

Düşlerini bozmuştu yine. Zor toparlandı. Öfkesini sezdirmedi :

«Aldı geldi, borçlu geldi anam bacım!.. Pijamayı giyindim, Maranderisi maymununa döndüm... Aldı beni makinalı odaya indirdiler. Hizmetli zenneler, yağladı, ışıkladılar. Oda oda dolaştım, türlü aletlerden geçtim. Terledim, kızındım. Hele şükür dedim. Yatağa uzandım, yarı ölü, yarı diri. Hemşire geldi, yorganımı elledi :

«Hastahane ücretini vereceksin! dedi.»

«Dedim gözel kızım neler konuşursun?..»

«Dedi uzun etme, ver paranı yatırayım, faturanı getireyim...»

«Dedim bu neyin parasıdır ay kızım?»

«Dedi yatak, tedavi, yemek parası... Beş bin lira vereceksin, yirmi bir gün yatacaksın...»

«Dedim git başımdan ay kızım... Ben paramı üç kara kâğıda, kalanı da Pırpırlı'ya, pijamaya, terliğe, ıvır zıvıra vermişem, vermişem de ondan sonra yatmışam...»

«Dedi onlar ayrı, bu ayrı, ben karışmazam!..»

«Hemşire çekti gitti, yüreğimden kan gitti. Gece uyudum, uyandım, dertten, elemden yandım. Sabah oldu makinalı odaya indim, yağlan-

dım, ışıklandım... Döndüm ki ne görem, yatağımda bir avrat yatar!..»

«Dedi ben yerimden teprenmezem. Baş doktora gitmişem, beş yüz istemiş, altı yüz vermişem...»

Sati dövündü :

«Vay cahal kızım, yurdundan yuvasından sökülen kızım!.. Tutup kolundan atsaydın...»

«Bırakmadılar Sati anam... Dört yanımı sardılar, sürükledi attılar!..»

Hemşire bir de rapor tutuşturmuştu Nayla'nın eline. Raporun altında Prof. Dr. Vural Hakyemez'den ayrı Doç. Dr.'lu iki imza daha vardı. «Sacralizasyon, yaygın artrozve lomber, vertebralarda osteoprotik poroces» saptanmış, «mevsiminde kaplıca tedavisi uygun görülmüştü...

Nayla, deli deli bakındı, birden hopladı :

«İşte geldi!» Kalçasını vura vura yürüdü. Merdiveni tırmanırken yetişti «Pırpırlı»ya :

«Az eğlen, bir çift sözüm var!» dedi.

Hakyemez tepeden baktı :

«Gene sen ha!..» diye söylendi.

Nayla'nın sızıları kaynadı, damarları oynadı. Namluda bir gülle oldu. Ayvaz gözüne ilişti, daha da güçlendi :

«Ya paramı, ya canını Pırpırlı!» dedi, ünledi.

Dr. Hakyemez yutkundu :

«Çekil önümden pasaklı maymun!..»

Sustalı bıçağı güneşle öpüştü Nayla'nın Hakyemez tekerlendi, düştü.

Ötesini bilemedi. Kollarından kavranmıştı Nayla. Bir otomobilin içinde buldu özünü. Uçarak

gidiyordu, Başkent'in yapıları sallanıyordu. Yanında Ayvaz vardı :

«Seni memleketine götüreceğim bacım, biletler hazır!..» dedi.

Güneş gülüyordu. Yapılar koca bir yıkıntı, arkada kalmıştı...

KURTULUŞ SAVAŞI YILLARI

Ders zili çaldı, kitabı açtım. Gözlerim yazı başlığına takıldı kaldı, «Kurtuluş Savaşı Yılları.» Kurtulmak?.. Savaş?.. Anamın savaşını düşledim hep. Otuz yıldı savaşıyordu anam. Kurtulamamıştı. Hasta düşmüştü sonunda. Ağrılarda kıvranıyordu. Öksürdükçe kan kusuyordu. «Zatürreye çevirirse kötü!» demekle yetinmişti doktor. Verdiği hapların da bir yararı olmamıştı. Günü günden kötüye gidiyordu. Çorba içmedi, çay içmedi, su içti erkenden. Yüzü rengini yitirmişti, gözleri diriliğini... Bitkindi. Elini kaldırdı, «Okul... ders... git...» dedi. Kolu kuru bir dal gibi düştü yorgana. Sözünü tutmasaydım daha çok üzülürdü. Komşumuz Hanife teyzeye bile haber vermeyi unuttum. Tek başına kalmıştı evde...

«Günaydın çocuklar!..»

«Sağol!..»

Öğretmen kürsüye çıktı :

«Açın kitaplarınızı.» dedi. Dersimiz, 'Kurtu-

luş Savaşı Yılları', Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Ankara romanından alınmış bir parça...» Ellerini ovdu, üfledi.

Kırık camdan ayaz yağdı. Üşüdüm. Evimiz soğuktu. Sobanın sürekli yanması gerekiyordu. Kömürümüz az kalmıştı, yakında tükenirdi. Bir küfe linyit yüz lira. Hiç paramız yok!.. Anam kurtulmalıydı. İki eli kanda olsa yakıtsız koymazdı bizi. Haftada iki gün Nazhanım'ların, bir gün de Albay Cemil beylerin temizliğini yapardı. Arta kalan günlerde de müşteri beklerdi Güvenparkta. Ya hastalığı uzarsa?.. Ya ölüü!..»

«Sen söyle kızım Selvi, Yakup Kadri Karaosmanoğlu kimdir?»

İrkildim :

«Şey... Bir adamdır öğretmenim...»

Öğrenciler gülüştü. Öğretmen de güldü :

«İyi bildin, aferin kızım!» dedi.

Yüzüme kan yağdı, gözlerim saklandı. Toparlanmaya çalıştım :

«Yakup Kadri Karaosmanoğlu bir yazardır öğretmenim...»

«Ne yazmıştır?»

Belleğimde kalanları sıraladım. Öğretmenin bakışları üstümden savuşmadı. Yeniden sorguladı:

«... Hangi yıllar arasında yaşamıştır?..»

Duraksadım. Yakup Kadri ölmüş müydü? Bizlere hep ölmüş yazarları okuturlardı. Ama ben onu sağ biliyordum. Öğretmenin ara sıra yanıltıcı soruları olurdu. Yine öyle mi yapıyordu? Suskunluğum uzadı...

«Söyle kızım, adam sağ mı, ölü mü?..»

Sözcükler istemim dışında yuvarlandı, gitti :

«Sağken yaşardı öğretmenim...»

Gene gülüştüler.

«Aferin kızım!' dedi öğretmen, 'Sen bu mantıkla Başbakan olabilirsin ülkemizde!..'»

Günün Başbakanı ile aynı kefeye konulmuş olmam üzdü beni. Gülünç duruma düşmüştüm. Toparlanmaya çalıştım :

«Yanlış anlaşıldı öğretmenim. Ben yazarın sanatını vurgulamak istemiştim...»

«Ne demek yani?..»

«Siz anlatırdınız, kimi yazarlar sağken ölmüş sayılırlar...»

«Yakup Kadri o yazarlardan mı?..»

Değilse bile direnmek zorundaydım :

«Bu kişisel kanım...»

Yüzüme baktı, gülümsedi :

«Doğum ve ölüm tarihleri?..»

«Bilmiyorum!»

«Otur, öğren!..»

Nesini öğrenecek mişim? Bana ne eloğlunun doğumundan, ölümünden? Ben kendi doğumumu bilmiyorum. İkinci kocasından dünyaya gelmişim anamın. Kimliğimde yaşım yazılı, ayı yok, günü yok. Bir gereği de yok. Askere gidecek değilim. Anam çocuk parası almaz. Kent modası «yaş günü» kutlamam, kutlayamam. Köy kökenli gecekondulu yaş günlerine gitmem. Ne ağda yaparım, ne cımbızla kıl alırım. Allıktan, pudradan hoşlanmam. Korsalı, yastıklı, losyonlu yosmalara acırım. İnsan onuru ile bağdaştıramam bu tür özentileri...

58 Necla, yazarın yaşam öyküsünü sürdürüyordu :

«İstanbul'da doğmuştur. Seçkin bir ailenin çocuğudur...»

Ben de bir köyde doğdum. K. ilinin Kayabaşı köyünde ...Anımsayamam doğduğum köyü. Babam kovmuş anamı, ben bir yaşındayken.

«Yazarın çocukluğu seçkin bir çevre içinde geçmiştir...»

Benim çocukluğum Taşköy'de geçti anamla birlikte Hafize nenemin yanında. Yoksul sayılırdı nenem. İki ineği, bir çift öküzü, dört keçi, bir eşeği ne artar, ne eksilirdi... Dedem Kurtuluş Savaşı Şehitlerinden. Nenem büyütmüştü üç yetimi, iki kız bir oğlanı. Anam ortanca kızı. Evde eğemen Fatma teyzemdi. Evlenmemişti, evlenemezdi de. Çirkin sayılırdı. Kırkına merdiven dayamış kızların yüzüne bakan olmaz köylerde. Onlar Allah'ın kızı olarak kalırlardı hep. Allah kızlarını öbür dünyada iki baş dört ayak edecekti!..

Bir de dayım vardı, İskender. Ankara'da fırın işçisiydi, karısı, çocukları yanında... Köye yılda bir iki kez ya gelirdi, ya gelmezdi. Harçlık yollardı neneme arada bir...

Anamla sığıntı gibiydik. Oysa her iş anamın üstündeydi. Hem erkek hem kadındı anam. Tarlada, bostanda, harmanda ölesiye çalışırdı. Çamaşır yıkar, su taşır, ekmek pişirirdi. Gene Fatma teyzemi hoşnut edemezdi. Anamı tehlikeli görüyordu kendisi için. Nenem öldükten sonra mala mülke ortak olacağından korkuyordu. Baskısı, tafrası, çalımı o yüzdendi. Evlenmeye zorlardı hep anamı. Sağdan soldan müşteriler bulur getirirdi :

«Kısmetin kapıya geldi, daha ne durursun. Evlen, kurtul. Ara yere atım, kuru yere götüm deme!..»

Yakın durmazdı anam :

«Bir evlendim, iki evlendim ne gördüm, üçünsünden ne görem? Selvi kızım büyüsün, gölgesi bana yeter...» derdi.

Anamın olumsuzluğu deliye çevirirdi teyzemi. Homurdanır söylenirdi :

«Gittiğin yerde temel dökmedin, yuva kurmadın. Çiftleştin, rahatladın. Peşine bir de sıpa taktın, geldin beni buldun!.. Baştan evlenmeseydin benim gibi, otursaydın baba evinde... O ki biliyordun götün huyunu, niye içtin yahninin suyunu!..»

Girer çıkar, beni de azarlardı :

«Kız kancık, nerelerde sürünürsün? Yemeyi bilirsin de çalışmayı bilemez misin?..»

«Kazlar ekini yemiş, gözlerin kör müydü?..»

«Ahırı temiz süpürseydin belin mi kırılırdı?..»

Karşılık vermezdim. Başımı eğer koşardım her işe. Kazı, danayı güderdim. Mevsimi gelende ekin yolar, döven sürerdim. Odun taşırdım ormandan anamla birlikte... Orman köyümüze üç saat uzaktaydı. Aş ekmek odunsuz pişmezdi. Tezeğimiz azdı, yağmurda ıslanır, yanmazdı. Yedi ay kış yakıt gerekti. Kar bastırmadan dip köye doldurmamız gerekti...

Gün doğanda düşerdik yola, gün batanda dönerdik. Eşeğin yükü ile yetinmez, kendimiz de yüklenirdik. Orman bakım memurları döverler, söverler, urganı, baltayı, keseri elimizden alırlardı. Gene de durmazdık.

Bir gün ormanın sık yerinde yakaladı Bakım Memuru Cemal anamla beni. Kara suratlı, kara bıyıklı, çenesi, burnu kocaman korkunç bir kişiydi Cemal.

Ne öfkelendi, ne çalım yaptı. Usulca yakaladı anamı :

«Korkma yavrum, dilberim korkma!..» dedi sırıtarak.

Anam sıyrıldı çıktı :

«Dokunma bana kurbanın olam kardaş, dokunma!..» dedi yalvardı.

Kara ağzı yarıldı, kara dişleri göründü, yılıştı :

«Sana bir şey demeyeceğim, her gün odun vereceğim!» Kolunu tuttu yeniden, «Hele gel aşağı gidek, sana neler vereceğim...»

Anam direndi, ben ağladım, çama bağlandım. Çamlar dondu, çalılar ağladı. Anamın yüzü kan bağladı. Ormancı götürüyordu, tüfekle nereye götürüyordu? Orman devrildi, yer yarıldı, gök yıkıldı!..

«Doğru oku oğlum, iki ayrı tümce var, iki ayrı soru işareti!..»

15 Muhsin, okuduğu tümceleri yineledi :

«Nazif bey, karısı Selma hanıma sordu, 'Çok korktun mu? Çok korktun mu?'»

Çok korkmuştum. Anam bileklerimi çözende özüme gelebildim. Dilim düşmüştü. Eşeği nasıl yükledik, ormanı nasıl çıktık bilemiyordum. Anamın yüzü güneş yemiş patatese dönmüştü. Elimden çekiyordu peşine :

«Olanı biteni unut kızım, köyde kimseye söyleme. Nene'ne, Fatma teyzene de söyleme!..»

Hiç söyler miydim? Ayağı yer tutardı Fatma teyzemin, orospuya çıkarırdı adını. Köylüler de duyar aşağılardı. Kadınlar da çekiştirirlerdi. İt kopuğun önü alınmazdı...

Önümüzden bir atlı çıktı. Dört-nala geliyordu Orman memuru Fazıl, kara suratlının arkadaşı. Dizlerim kırıldı. Anam yerinde dondu. Yaklaştı, atladı yere :

«Gene siz ha!.. Orman kurtları gene siz..» dedi kamçıladı beni, anamı. Eşekte yükü ateşledi. Çalı çırpı, kuru dallar tutuştu. Hayvan anırdı, çiftelendi. Odunla birlikte eşek de yanıyordu!..

Bu olaylardan sonra daha da adım atmadı anam ormana. Sebebini de kimse bilemedi. Fatma teyzemin huysuzluğu büyüdükçe büyüdü, 'Bağ benim, bostan benim, bu evde ne varsa hepsi benim!' diyordu. Baba ocağını tek başına tüttürecekti, 'İki dişi bir yuvayı paylaşmaz, iki serçe bir arpayı bölüşmez'di! Ekmek kırılmıştı anamın evlenmesiyle. Kırık ekmek yeniden tümleşmezdi!..

Uzun dayanamadı anam. Teyzemle yaka paça kapıştılar. Üstleri başları param parça oldu Anam üstün geldi sonunda. Ağzından burnundan kan söktürdü teyzemin. O yalvardıkça anam tekmeledi. Arka üstü uzattı yere... Tuttu elimden düştük yola. Nereye gideceğimiz belli değildi. Nenem durduramadı anamı. Peşimizden ünlüyordu. Sesi kulaklarımda bugün bile :

«Gitme Anşa geri dön!.. Ben aç sen de aç, ben tok, sen de tok, geri dön... Kızım Selvi sen de dön, neneni yalnız bırakma!..»

«Oku!» dedi öğretmen.

Neyi okuyacaktım? Farkında olmadan kitabı kapatmışım. Sayfaları karıştırdım. Parmaklarım titriyordu. Yüzüm kana kesti. Yüzüne bakamıyordum öğretmenimin.

«Seni dalgacı seni!..» dedi öğretmen.

180 Senem okumaya başladı :

«... Selma hanım, yakınlarının karşı koymalarına rağmen Eskişehir yolunu boyladı...»

Nenemin onca yalvarmasına karşın dönmedi anam. Bir gecenin yarısında şehri boyladık. Alav alavdı sokaklar. İri yapılarda gölgemizden korktuk, askerlerden, bekçilerden, polislerden korktuk... Bir köşeye saklandık ana kız kucak kucağa. Çok yorgundum, tabanlarım patlak, dizlerim ağrılı. Karnım açtı, içim baygın. Yolboyu yediğim otlar barsaklarımda tepiniyordu. Yeşil su akıyordu ağzımdan. Anam okşadı, avuttu. Tan atanda şeher ekmeği alacaktı, yumuşak, sıcak... Koklayarak yedim düşümde. Doyamıyordum...

«... Selma hanım uyandığı zaman uzun süre nerede olduğunu anlayamadı. Çevresini taradı ürkek, korkulu...»

Motor sesleriyle uyandım. Direkte yanan lambayı güneş sandım. Yekindim, kalkamadım. Anam yanaklarımdan öptü, soluğu içime aktı :

«Sabah yeli serin olur ana kurban!» dedi, eteğini üstüme örttü.

Acı duygularda başımı dizlerine bıraktım anamın. Gürültüler kulağımı tırmaladı. Gövdem iğnelendi, dalım kolum ağrılı. Biçim ayında otların içinde sabahladığım zaman da böyle olurdu. Sonra dirgeni tırmığı alır, güneşten önce kızınırdım...

«Uyuma üşürsün yavru kurban. Uyan, bak gök göğerdi, tan attı. Fırına varacağım, ak somun alacağım...» dedi, göğsüne bastırdı.

Ayak sesleri çoğaldı. Tulumlu işçiler geçtiler önümüzden, kesik öksürüklü. Tez adımlarla gidiyorlardı. İrili ufaklı başka insanlar da geçti yanı-

mızdan yöremizden. Duvarın dibine sindik. Bizi göremediler...

Direkte lamba yavaştan sarardı. Yeryüzü ağardı. Köylüler sökün etmişlerdi heybe, külek, kadın-erkek... Anam başörtüsünü düzeltti, hopladı, kalktı. Katıldık köylülere. Hiç yadırgayan olmadı. Sanki ayni köydendik, pazara iniyorduk onlarla. İçime güven geldi. Güneş doğdu güle güle. Yapılar renklendi. Çarşı pazar seslendi. Bin bir ayak bir yerdeydi!..

«Selma hanım, savaş yaralısını gözleriyle gördü. Kerpiç duvarın dibinde bırakmışlardı. Yapyalnızdı...»

Koca kentin selinde ana-kız, yapayalnızdık. Kapı kapı iş aradı anam. Her gittiği kapıda:

«Çamaşır yıkarım, bulaşık yıkarım, ev temizlerim. Yün çubuklar, yorgan yüzlerim!» diyordu.

Şehrin insanları bir tuhaftı. Dillerinden önce kaşları, gözleri, alınları konuşurdu. Uzun dinlemiyorlardı... Otellerde, lokantalarda, göğe direk yapılarda iş aradık. Hep eli boş döndük.

Şiş karınlı bir adam mağazasının önünde bize baktı. Anam çekinerek yanaştı:

«İş ararım efendi kardeş!» dedi, «Temizlik yaparım, çamaşır yıkarım, yük taşırım...»

Olumsuz salladı başını adam. Anam direndi:

«Her işi yaparım...»

Kötü kötü güldü şiş karınlı:

«Anladım avrat!» dedi, «Sende iş var ama bende yok!..»

Anam başını astı, tez adımlarla uzaklaştı. Ağlıyordu. Niye ağlıyordu? O zaman bilemezdim. Kurtlara atılan kısrağın peşinde uyuz bir tay gi-

biydim. İri yapılardan, dar sokaklardan mahalleye saptık.

Anam umudunu yitirmemişti. Bu kez de evlerin kapısını çalıyordu birer birer :

«Temizlik yaparım, yün çubuklar, yorgan yüzlerim...»

Kuşkulu bakışlar biniyordu üstümüze. Kimdik, nereliydik? Ev işlerinde çalışmışlığımız var mıydı? Her kapıda bir sorgulama!.. Dilenci sananlar oluyordu. Çat kapanıyordu kapılar üstümüze...

Bir o yana bir bu yana sapıyorduk mahalle arasında. Ne yana gittiğimizi bilmiyorduk. Yeşil boyalı konakların önünde yolumuz tükendi. Tepemizden bir kadın ünledi :

«Kimi ararsınız?..»

«İş ararım!» dedi anam.

«Nasıl bir iş?..»

«Her ne olursa... Ev temizlerim, yün çubuklar, yorgan yüzlerim...»

«Gel!» dedi el salladı.

Kanatlandık. Anam beni unutmuştu. Eteğinden yapıştım. Tırmandık merdivenleri. Ev gözlerimi kamçıladı. Görüntüm duvarda aynayı kirletti.

«Yıkanın önce!» dedi kadın, yol gösterdi.

Halıda izler çizerek yürüdük korka korka. Sarı saçlı bir kız yandan baktı, gözlerinden güneş aktı. Memeleri göğsünde sivri uçlu iki ak çadır, yanyana. Gövdesi kar gibiydi. Bizi görmezden geldi. Türkü söylüyordu.

İsli ördekler çayda nasıl yıkanırsa öyle yıkadık elimizi, yüzümüzü. «Ayaklarınızı da...» dedi

kadın. İşimiz bitti, kurulandık. Boş bir odayı gösterdi :

«Burayı temizleyeceksiniz!» dedi.

Neresi temizlenecekti bu odanın? Bizim evin penceresi tavanda bir delikti. Anam hiç cam silmemişti. Bizim evin tabanı topraktı. Anam tahta tellememişti. Bizim evin duvarları çamur sıvaydı. Anam hiç kireç kazmamıştı.

Bez aldı, suladı, cama sürdü. Cam kirlendi. Kuruladı, bulandı... Kireci tırnakladı, parmakları yandı. Tahta teli denedi, beceremedi.

Kadın geldi. Yan yan baktı, gülümsedi :

«Bu denlisi yeter!» dedi, on lira verdi, yola saldı.

Gece nerede sabahlayacaktık?.. Oteller bize göre değildi. Köşe bucak ayak altı. Ne ot yığını vardı içine girsek, ne mağra, hendek sığınsak!.. Köylülerin konukladığı bir yer bulmalıydık.

Sora sora Cimşit'in hanına geldik. Hiç kadın konuk yoktu. Gözler üstümüze dikildi, yadırgandık. Hancı Cimşit ilgilendi, anamı dinledi :

«İstersen sürekli kalabilirsin!» dedi, «Ortalığı süpürürsün, kirlenende yatak yorgan yıkarsın...»

Anam çekinerek sordu :

«Ücretim ne olacak?..»

«Memnun kalırsam paranın sözü olmaz!» diye karşıladı.

Devrisi gün sıvandı anam. Yatak yorgan yıkandı, odalar aklandı, paklandı. Cimşit mutlanmıştı. Girer çıkar anamla şakalaşır, kahkahalar atardı. Beni de okşardı :

«Bacaksız seni okula yazdırayım mı? Entari, ayakkabı alayım mı?»

Üstümden kara bir duman kalkmıştı. Hancıyı babam gibi seviyordum!..

Handa beşinci gecemizdi, gecenin yarısı. Kapımız tıkırdadı. Cimşit anamı çağırdı. Dışarda fısıldaştılar, birden bire kapıştılar. Anam yalvarıyordu :

«İlişme bana ne olur, bildiğin avratlardan değilim!..»

Başıma kaynar su döküldü. Kara suratlı orman bakım memurunu anımsadım, yatağımdan hopladım. Anamın sesi yankılandı :

«İmdat!..»

«Anam!..» dedim...

Cimşit anamı şamarladı :

«Odayı terket orospu!..» dedi, odamızı kilitledi.

Senem kitaptaki metni okuyordu :

«Selma hanım Mustafa Kemal'i yakından gördü. Garp Cephesi Komutanı gülümseyerek bir şeyler söylüyor, kafileyi Ankara'ya götürecek trene son yolcunun binmesini bekliyordu...»

Ali bey adında bir memur Ankara'ya göçüyordu. Yanaştık, eşyasına yardım ettik. Kamyona yüklendi. Para verecekti Ali bey. Anam almadı. Bizi de birlikte Ankara'ya götürsün istedi :

«İki parça eşya fazla yüklendi say efendi!..» dedi.

Ali bey ensesini kaşıdı, eli ile binmemizi işaretledi.

Öğretmen metinle ilgili sorular yöneltmeye başlamıştı :

«Olay nerede geçmektedir? Ankara'da mı, İstanbul'da mı?..»

Ankara'da, dayımın evinde... Sığınacak başka yerimiz yoktu. Anam iş bulanda ayrı bir ev tutacaktık. Küçük bir gecekonduda üç çocuk, iki karı koca beş can insana iki de biz eklenmiştik... Dayımın kazancı yetmiyordu. Anam iş bulamıyordu. Dayımın karısı Cennet, Fatma teyzem gibi karşımıza çıkmıştı. Gitmemizi istiyordu!..

«Selma hanım nasıl bir kadındır?»

Cennet yengemin çalımı, huyu çok benzerdi Fatma teyzeme. Evine vardığımız ilk gün anamı kınamaya başlamıştı :

«Seni at mı kaçırdı Anşa hanım, neden geldin bu şehre? İş bulacağım diyorsun. Kim yitirmiş, sen bulasın? Okumuşluğun, yazmışlığın yok. Elinde bir başka hünerin yok. Konaklarda temizlik yapamazsın. Fayansları faylamayı, parkeleri parlatmayı bilemezsin!..»

Öğretmen 146 Cevdet'e sordu :

«Umumi taarruz ne demektir?»

«Genel saldırı demektir öğretmenim...»

Önce Cennet saldırmıştı anama :

«Kırk kocanın artığı git kapımdan!.. Benim derdim bana yeter, bir dert de sen...»

Sorular sürüp gidiyordu :

«'Gözlerini kapamak,' sözünü kim açıklayacak?..»

Anamın yumruğu ile kapanmıştı Cennet'in gözü. Dayım gelmeden kaçtık. O gece kapıcı Hüseyin'de kaldık. Hemşehrimizdi Hüseyin. Anama iş bulacaktı. İlk günler ücret pazarlığı yapmayacaktı. Mesleğin kurdu olduktan sonra yavaştan yavaştan...

«'Mustafa Kemal'in sakin, kararlı ve destansı

çehresi' ifadesi ile Mustafa Kemal'in hangi niteliği anlatılmak istenmektedir?»

Mustafa!.. Anamı aldatan şoförün adı da Mustafa'ydı. Güvenpark'ta gündeliğe çıkar, iş beklerdi anam. Mustafa sürekli müşterisi olmuştu. Evini temizletir, çamaşırlarını yıkatırdı. Bekâr olduğunu söylüyordu. Anamla evlenecekti. Ancak ne temelli evine yerleştirdi, ne de nikâha yanaştı. İzini kaybetti sonunda...

Öğretmen sürdürüyordu :

«'Avurtları çökmüş.' sözünden ne anlıyorsunuz?»

Anam çok zayıflamıştı son zamanlarda. Avurtları çökmüş, elmacık kemikleri iki tepecik olmuştu yüzünde. Üflesen devrilirdi. Gene de boş durmuyordu. Çankaya, Kavaklıdere, Bahçelievler. Emek arasında mekik örüyordu. Yorgun, sinirden kaskatı dönerdi eve her akşam. Aldığı ücret geçimimizi sağlamaya yetmiyordu. Yatak yorgan, kabkacak her şeyi yenibaştan almıştık. Tek odalı evimizin aylık kirası üç yüz elli lira. Okul giderlerim de ayrıca yük olmuştu!..

Öğretmen sözü aldı :

«Fransız okulunda öğrenim görmesi yazarın ufkunu...»

Köyde başladığım ilkokulu Ankara'da sürdürdüm. İçimin ayıbını kara önlükle saklamaya çalışırdım. Kitabım, defterim, kalemim hiçbir zaman tamam olmazdı. Haftalık okul dergilerini satın alamazdım. İmrenerek bakardım sınıf arkadaşlarıma. Yalvarsam birinden alsam, uzun süre tutamazdım elimde. Renkli resimler, öyküler yarıda kalırdı. Arka sıralardan birinde otururdum.

Boyum uzundu. Saçlarım, yakalığım, kurdalem düzgün olmazdı. Güldeste'den başkası sürekli oturmazdı yanımda. Güldeste'nin babası kapıcıydı...

Beslenme saatleri yarı ölümdü benim için. Her gün bir öğrencinin getirdiğini yerdik, sandiviç, pasta, börek ...Sıram gelende atlardı öğretmen beni. İçimden kan giderdi. Yediklerim yüreğime düğüm olurdu. Kimi günler elimi sürmezdim bir böreğe, pastaya, yemişe... «Aç değilim!» der, bir köşeye saklanırdım.

141 Cemal'in açıklamasını beğenmedi öğretmen :

«Romanın baş kişilerinden Selma hanım, Kurtuluş Savaşında dövüşen analarımızın bir simgesidir...»

Anam da zulumla, yoksullukla savaşan kadınların simgesiydi. Okuması yazması yoktu ama yiğit kadındı anam. Selma hanımın romantik serüveni onun yanında pek gülünç kalırdı. Ne yapmıştı Selma hanım? Gönüllü bir hemşirelik isteyerek Eskişehir'e gitmişti savaş günlerinde... Ya benim anam? Babasının kanı ile kurtulan topraklarda perişandı. Nenem de mermi taşımıştı cepheye, aş ekmek taşımıştı... Savaş kazanılmıştı. Ama kurtuluş?.. Kurtuluş Savaşı, ağaların topraklarını kurtarmakla bitmiyordu!.. Benim de savaşım vardı. Gerçek kurtuluşun ne olduğunu öğreniyordum Hatice teyzenin oğlu Battal'dan. Battal ağabey bana kitap veriyordu, parti toplantılarına, mitinglere götürüyordu...

«Ankara romanında, Kurtuluş Savaşının Ankara'sı ile onu izleyen yılların Ankarası ve Türkiye'nin Batılılaşma azmi anlatılmaktadır...»

Anam beni okutmak için azmetmişti. Ortaokula yazdırdı. Sıkıntılarım daha da büyümüştü. Ders kitapları pahalı, sayıları da çok... Her ders için ayrı bir defter istiyordu öğretmenler. Beden Eğitimi Öğretmeni eşofman, keten ayakkabı istiyordu, ev-iş öğretmeni akfil, elbiselik kumaş!.. Varlıklı kız arkadaşlarım arasında eziliyordum. Bazı öğretmenlerin anlamazlığı, duyarsızlığı da eziyordu. Liseye geldim, bu eziklikten kurtulamadım. Ödev yapmadım diye sınıfta azarladı, disiplin kuruluna vereceğini söyledi Goncagül öğretmen. İstediği ödev pijama takımıydı. Oysa benim pijamalarım yoktu, anamın da yoktu... Yıllarım bir entari katında geçti. Sırtımdaki pardesü Nazhanım'ın eskisi. Anam getirmişti yılbaşında...

«... Böylece Birinci Dünya Savaşı ile başlayan sekiz yıllık çile, Kurtuluş Savaşı sonunda bitmiş oldu...»

Anamın savaşı sürüyordu. Parmakları kör keserle çentiklenmiş ağaç parçaları gibiydi. Kireç yakmış, deterjan yakmış, cam kesmişti... Anamın elleri yüreğimin en sıcak yerinde. Anamın ellerinden öperim. Ülseri de var. Başı karnında kıvranır aç kalanda, yorgun olanda... Gene de durmaz, sürüne sürüne temizlik yapmaya gider el kapılarına... Bu kez kötü düştü, teprenemiyor, konuşamıyor. Kasaptan veresiye aldığım yarım kg. kıyma iki gündür bekler durur. Anam kurtulmalı, anam...

Sınıfın kapısı açıldı, okulun hizmetlisi Hasan dayı girdi :

«142 Selvi Sarı!..»

Yüreğim hopladı :

«Ben mi?..»

Öğretmenle konuştu Hasan dayı sessizce. Başını çevirdi :

«Seni evden çağırmışlar!..» dedi.

Üstümde şimşek çaktı, yüreğime aktı :

«Anam, anam mı?..»

Ses soluk kesildi. Yapı sallandı. Gözler ağıta gebe...

«Korkma gel!..» dedi kolumdan tuttu Hasan dayı.

Sürüklendim dizlerim titrek, ciğerim alavlı.

Dışarda boğucu bir hava. Soluklandıkça acı katran içime aktı. Dünya dönüyordu başımda. Taşıtlar, yapılar, canlı cansız varlıklar dönüyordu. Alanda işçiler...

«Kurtuluş Meydanında miting var...»

Kurtuluş Meydanı, Kurtuluş Lisesi, Kurtuluş Ortaokulu, kurtuluş, kurtuluş!..

«Anam, Hasan dayı anam?..»

«Başın sağolsun!..» dedi.

HALEY

(Bu hikâye 12. Antalya Film - Sanat Festivali'nde birincilik ödülü kazanmıştır.)

Karakolun önünde zınk durdu. Terden haşlanmıştı. Başından buhar çıkıyordu. Terini akıttı, gözlerini kırpıştırdı. Güneş yüzünü yaladı geçti. Kara piliç koltuğunda çırpındı. Sıpsıcaktı, tüyleri terli. Okşadı usuldan. Ağzı yumuldu, gözleri açıldı kara cücenin... Durmak zamanı değildi. Ayaklarını kaldırdı.

Karakol yapısı kocamandı. Tüfek candarma dipçik kelepçe kokuyordu. Yüreği göğsünde tepindi. «Ah kancık kız, ah!..» dedi. Nerede olursa olsun yakalatacaktı, Hoçkar'da, Erzurum'da, İstanbol'da... Yedi kat yerin dibine girse gene yakalatacaktı. Zeki Çavuşun bir «he!» demesi yeterdi. Çavuş isterse gökte kuşun, yerde karıncanın soluğunu keserdi. Katırı kunnatırdı Zeki Çavuş, isterse tekeyi doğurturdu!.. Yeter ki bir «He!» desin. Kalan üç cücenin üçünü de verirdi, üçten dokuza şart olsun verirdi!..

Sarı candarma önüne geçti :

«Tavuk satılık mı hemşehrim?»

Haley yutkundu :

«Zeki Çavuşuma hedaye getirdim.»

«Bizlere hedaye yok mu moruk?..»

«Koç kellen sağolsun ay oğul, sana da getirirem.»

«Hangi köydensin?»

«Cindoruk'tan.»

«Ha, şu vukuatı bol olan köyden. Anladım anladım!..»

«Ben vukuatlere karışmazam ay oğul.»

«Sen öyle de... Elime düşersen bir piliçle kurtulamazsın ha!..»

Haley'in içine kurt düştü. Bu hökümet adamına güven olmazdı. Bu hökümbet adamı Karadağın yeli gibiydi, estiği yerde çiçeği çimeni kurutur, çalıyı dikeni büyütürdü. Bu hökümet adamı, bu hökümet adamı!.. Zülfiye'nin kaçırılması da bir vukuatti! Atası olduğundan «bizzat» vukuatin içinde sayılırdı!..

Ensesini kaşıdı, yekindi. Bacakları sürüklendi peşinden. Hendeği gören atlarca çekine çekine adımlandı, dizleri titrek. Dövlet dairesine tavukla girilir miydi? Rüşvetin de bir yolu yöntemi vardı. Evine götürseydi daha iyi ederdi. Ama Zeki Çavuş kara cüceyi önceden görmeliydi!.. İkisini bir arada nasıl yürütecekti?.. Şapkasını cücenin üstüne geçirdi. Ayetel Kürsü Suresini okuyarak içeri daldı.

Çavuşun iki gözü iki namlu üstüne çevrildi :

«Ne istiyorsun?..»

Gülle gibi patlamıştı sesi. Sendeledi Haley. İleri mi, geri mi gideceğini bilemedi. Belinden sallanarak :

«Çavuşum sağolsun!» diyebildi. Kolları gevşedi. Kara cüce çırpındı, «Gıt gıdak!..» öttü. Haley cücenin gagasını kıskaca aldı. Şapkası yere düştü...

«Ulan burası panayır mı?» bağırdı çavuş.

«Zatınıza bir hedaye beyim!..» diye karşıladı.

Çavuşun başı önüne indi. Yumuşamıştı. Ne ak dedi ne kara... Düşünceye dalmış görünüyordu. Haley soluklandı, «Gözünü sevdiğim kara cüce, sen olmasaydın, kılı kılına yetişmeseydin...» Bu hökümet adamına yedir karışma! Hangisin olursa olsun, tapucusuna, nüfuscusuna, ormancısına yedir karışma!.. «Beyim» demesinin de etkisi büyüktü kuşkusuz. Onu da Kör Sülü'den öğrenmişti. Kör Sülü yaman hökümet dili biliyordu!.. «Çavuşum» da gıradotluydu. İkisini bir arada söyleyemez miydi?.. Sözgelimi, «Beyim çavuşum sağolsun!» buluşuna sevindi :

«Beyim çavuşum sağolsun, kızımı bu sabah!..»

Çavuş sözünü kesti :

«Tavuğu dışarda bırak öyle gel!..»

Haley buyruğu bir solukta yerine getirdi. Kara cüceyi Kayserili candarma Feyzi efendiye verdikten sonra yeniden dikildi :

«Beyim çavuşum sağolsun, kızımı kaçırdılar!..»

«Kim kaçırdı?»

«Adına Köse Cafer derler. Bizim Cindoruk'tan olur. Lakin dört beş yıl var İstanbol'da çalışır.»

«Yani nasıl, zorla mı?..»

«Zorla çavuşum beyim, zorla!.. Erkenden değirmene gitmiştim. Tahıl öğütüyordum. Döndüm ki ne görem!.. Yokluğumu fırsat bellemiş çavuşum beyim!..»

«Nereye kaçtıklarını biliyor musun?»

«İstanbol'a çavuşum beyim... Aha bu karakolun iki tarla boyu üstünden atmış kamyona!..»

«Kamyon kendisinin mi?»

«Hayır çavuşum beyim, onun bir kağnısı bile yoktur. Eğer İstanbol'a gitmeseydi acından ölürdü!..»

«Kız kendi gönlü ile kaçmış olmasın?»

«O nasıl söz çavuşum beyim, nasıl söz!.. O kız benim öz zürriyetim, ben onun öz atasıyam. Köse Cefer zorla götürmüş, görenlerin gözleri önünde götürmüş!..»

«Neden engel olmamışlar?»

«Cindoruklular iyiliğimi istemezler çavuşum beyim, istemezler. Lazım gelirse bir tepik de onlar vururlar!..»

Çavuşun başı sallandı :

«Ben bu işten bir şey anlamadım?» dedi.

«Öz başına çevir çavuşum beyim!.. Bir Allah bir kızımdı Zülfiye. Kurbanın olam çavuşum beyim, hökümetin kolu uzundur. İstersen yakalatırsın. Bulutlara karışsalar, mağribe, maşrıka uçsalar gene yakalatırsın. Mümkünatı yok kurtulamazlar elinden!»

Çavuş burnundan soluyarak telefona uzandı. Manyetoyu hızlı hızlı çevirdi :

«Alo, Alo Hoşkar!.. Alo, Hoşkar jandarma!.. Alo, jandarma!.. Alo!.. Alo!.. Alo, Hoşkar!.. Alo! Alo!.. Alo, neresi orası?.. Alo, Uzunyayla çık aradan!.. Alo, araya girme Uzunyayla!.. Alo Hoşkar!.. Hoşkar jandarma!.. Alo!.. Alo!.. Alo, neresi orası? Alo, Bulakyurt araya girme!.. Alo, Bulakyurt çekil aradan!.. Alo, Alo Hoşkar jandarma!.. Hoşkar jan-

darma!.. Alo! Alo!.. Alo neresi? Alo neresi orası?.. Ne, Palandöken mi?.. Allah Allah!.. Oğlum sen nereden çıktın?.. Burası Serhadbelde Başyol karakolu!.. Alo Hoşkar!.. Alo Hoşkar jandarma!.. Alo! Alo!.. Alo!.. Alo, Allah belânı versin!..»

Bir türlü bağlantı kuramıyordu. Alnının terini sildi. Öfkeden damarları çatlayacaktı. Haley'e gözü takıldı :

«Defol buradan! Dışarda bekle, yallah!..»

Haley pire gibi sıçradı. Bıçak ağzı kurtulmuştu! Ayetel Kürsü Suresini okuyarak uzaklaştı ardına bakmadan. Bahçe duvarını çıkanda geriye döndü. Peşinden candarma gelmediğine şükretti!.. Bu çavuş bir beterdi. Zalımdı, kalleşti, mart ayının kalleş havası gibiydi. Ne zaman eseceği tozacağı belli olmazdı. Bir de eski defterleri karıştırırsa ossaat içeri atardı! Gelmeyecekti bu adamın yanına! Öz ayağı ile öz başını belâya salmıştı!.. Uçan kuş ele geçer miydi? Boşuna düşmüştü bir kancığın peşine, boşuna!.. Eğer o insan sütü emmiş biri olsaydı, eğer o taşaklı bir kız olsaydı, ölümü göze alır, gene kaçmazdı. Neler çekmemişti onun yüzünden neler!.. İyisine kötüsüne bakmadan bağlayacaktı başını. Kızana gelen kancık karlı günde çeftleşir demişler? Hovunu indirmiş olsaydı kaçmazdı. Çok aramıştı ama usu başında bir yoksul velet bulamamıştı. Oysa güzelliği, görkemi üstüne bir benzeri yoktu Zülfiye'nin! Gene de beğenmiyorlardı. Anası yüzünden, o saçı sirkeli avrat yüzünden... Alt yanı Tombul'un kızı değil miydi? Anasına bak kızını, kenarına bak bezini!.. Yazgül'ün kızı olmalıydı Zülfiye! Müşterileri damdan bacadan düşerdi. Tombul eline su dökemezdi Yaz-

gül'ün. Boyu posu, pişirmesi döşürmesi, tatlı kelâmı, her biri bir avrat değerdi!..

İlk karısı Yazgül'dü Haley'in. Başlangıçta yağla baldılar. Çocukları olmuyordu. Ama başkaları gibi bunu dert edinmemişti Haley. Nice çoluğa çocuğa karışmışların sonunu görüyordu. Geçim derdinden birbirlerini yiyorlardı. Eli iş tutan kız koca derdinde, oğlan avrat!.. Başlık harçlık, düğün dernek tüketirlerdi bir güzel. Sonra da yaşlanan anayı babayı bir kıyıya iterlerdi. Dölün iyisi topraktı, maldı, paraydı. Paran varsa cümle alem kulun, paran yoksa tımarhane yolun!..

Gelgelelim Cindoruklular rahat bırakmamışlardı Haley'i. Adını, «Hadım Haley!» koymuşlardı, «Zürriyetsiz!» diyorlardı. Erkişi olan, erkişiliğine güvenen döl veren avratla evlenmez miydi?.. Haley söylentileri işitmezlikten geliyordu. Evlenmesine de evlenebilirdi. Belini büken başka nedenler vardı. Yazgül, kumalı yaşıyan avratlardan değildi. Bir tek gün durmaz, çeker giderdi!.. Bir var ki, avrat dediğin kızlığında kesilmemiş karpuz? Döl vereni, dil vereni, dölsüz olup bal vereni bilemezdi ki?.. Diyelim evlendi, gene zürriyeti olmadı?.. Revana pirince giderken evdeki bulgurdan da olurdu!..

Baş ağır kulak sağır yaşamanı sürdürürken, düzenini alt üst eden Topal Cevri olmuştu. Tarla sınırı yüzünden aralarında çıkan tartışmayı tutamak yaparak köy içinde açmıştı ağzını, yummuştu gözünü :

«Beri bak ay Haley, avrat Haley!..» demişti, «Sakal salmaynan, ceket giymeynen sen özün erkişi mi sanırsan? Yazgül avrat altında dölsüz bek-

ler? Sen Hadım Haley değil misen, zürriyetsiz Haley!.. Üstüne kaftan giy, kıçına tuman... Zülüf sal, leçek bağla, yaşmaklan gören erkişi bellemesin!..»

Köylüler araya girmemiş olsalardı delik deşik edecekti Cevri'yi. O öfke ile eve dönmüş, almıştı Yazgül'lü ele :

«Ay uğursuz avrat, dölsüz avrat!.. Başım göğde gezemez oldum, dost meclisine giremez oldum senin yüzünden. Dil yarası aldım, bir pul etmez koca oldum senin yüzünden!..»

Çorbaya çerez yapan Yazgül'ün tava elinde kalmıştı :

«Neler konuşursan ay kişi? Seni cin çarptı, nazar aldı?..»

«Ne cin çarptı, ne nazar!.. Kitabın ortasından başlamışam!..»

«Hele başla görem, başından başla!..»

«Yıl yıldan aştı, dağlar dereler karıştı, bir döl vermedin. Gelen geçti, konan göçtü, öz zürriyetime can vermedin. Yonca salmaz, ekin etmez çorak toprak oldun. Sen çölde sallanan susuz kavak mısan ay avrat?..»

Kaşları gerildi, gözleri büyüdü Yazgül'ün. Oysa dertli kendisiydi. Bağrına taş basarak susmuştu, incitmek istememişti kocasını. Şimdi de kalkmış en ağrılı yerinden bıçaklamıştı :

«Ay kalaçuna kişi, dışı kavruk içi cıvık Ökkeş'in kabağı!.. Hem suçlusan, hem güçlüsen! Tohum çürük olursa tarla neylesin? Boğa buruk olursa inek neylesin, düve neylesin? Çölde kavak susuz sallanırsam suç bende mi?..»

Haley yumruklandı, iki adım daha yaklaştı :

«Ay saçı boklu avrat, dili oklu, içi boklu av-

rat, şimdi seni öldürsem, postuna saman doldursam cüneli sayılır mıyam? Netsem neylesem, dilini doğram doğram etsem, kulaklarını dipten kesip kuralatsam?.. Bilesin ki ben özüm ne buruk boğayam, ne tohumu çürük kişi!.. Erkişi oğlu erkişiyem!..»

Yazgül dalışa hazır kuzgun gibiydi :

«Erkişiysen göster özünü görem!.. Belinde olmayanı, elinle, dilinle almak istersin. El oğluna gücün yetmez, öcün avrattan almak istersin. Camızdan korkan öküz ineği boynuzlarmış!..»

Haley dişlerini sıktı, özünü dizginlemeye çalıştı :

«Bre kancık, alaşa avrat, ben öküz müyem? Beline gücü olmayan er miyem? Erkişiliğimi Cindoruklular bilmezse sen özün de bilmez mi, söyle görem bilmez mi?..»

«Özümün bilmişliği zürriyetle olur ay Haley!.. Özün erkişi olsaydı, tohumun çimlenseydi bir balacam olmaz mıydı? Kırığım yok, çürüğüm yok, yıl bir uşak bir doğurmaz mıydım?.. Erim adına yayığımda dere suyunu süt diye, bağımda kuru çalıyı dut diye sallaram. Toz ol kabağımdan görmesin gözüm!..»

Eyüp Peygamber olsaydı dayanamazdı, Haley nasıl dayanacaktı? İki dolu yumruk attı Yazgül'ün göğsüne! Üçüncüye sıra gelmeden Yazgül de elindeki isli tavayı Haley'in başına indirdi :

«Koca öküz, tohumu kuru, öz derdinle öz başına kal!..» diyerek kaçıp gitti.

Haley kanlı yüzü ile peşinden koştu, yetişemedi.

Gidiş o gidişti. Daha da dönmedi Yazgül. Ha-

ley de üstüne düşmedi. Evlenecekti. Zürriyetini tüm Cindoruklulara, alaşa avrat Yazgül'e de gösterecekti! Ancak önce bir sınama yapması gerekiyordu. Tohumu çimleniyor mu, çimlenmiyor mu, gözleriyle görmeliydi?.. Düşündü, taşındı, bir çıkar yol buldu. Dul Tombul'u evine kapatarak üstüne kapıyı mandalladı.

Tombul üç tarla boyu uzak Kelek köyündendi. Kocası Hüseyin iki aylık işçiyken Zonguldak maden ocaklarında sizlere ömür... Yaşlı anası ile tek başına kalmıştı. Onun bunun tezeğine, bostanına, harmanına yardım eder, bölük pörçük aldıklariyle geçinirdi. Güzel sayılmazdı. Biraz da kamburdu. Müşterisi çıkmıyordu. Cindoruk'a sık sık gelişini kötüye yoranlar vardı. Oysa kanayaklı geçim derdinden tanımadığı kapıları çalıyordu. Dilenseydi de ayıp değildi. Dilencilik peygamber efendimizden kalmaydı.

Haley, Tombul'un kuşkusunu bir çırpıda dağıttı :

«Yüreğimde kötülük yok ay Tombul.» dedi. «Ben özüm dul, sen özün dul. İsterem avradım olasın. Bir çanakta aşımız, bir yastıkta başımız olsun!..»

Tombul'un arayıp bulamadığı bir öneriydi bu. Haley'den iyisi can sağlığı! El kapısından kurtulurdu. Başını sokacak evi, yiyecek aşı ekmeği, öküzü, çifti çubuğu olurdu. Hiçbir şeyi olmasa bile Haley'in gölgesi yetmez miydi? Çok nazlanmadı :

«Yazgıya boyun eğerem!» dedi.

Haley koşulunu da sıcağı sıcağına söyledi. Önce sınama yapacaktı! Tombul'un karnı şişer şişmez de evlenme işlemini!.. Dölüne güveni olmayan avratla işi yoktu Haley'in.

Tombul şaşırdı :

«Bu nice koşuldur ay Haley?» dedi, «Töremize göremize sığar mı? Umum Acemistanı, Gürcistanı gezsen bir benzeri görülür mü? Ben tarla mıyam, boz arpa salıp sınayasın? Tavuk muyam, gün aşırı yumurta göresin? At mıyam dehleyip rehvanıma bakasın? Öküz müyem, kara kotana koşup ho diyesin!.. Ben özüm ellenmiş, sınanmış bir dulam...»

Haley de biliyordu ellenmiş, sınanmış dul olduğunu, biliyordu ama bilmez görünmek zorundaydı. Dil döktü, inandırmaya çalıştı Tombul'u. Gizli yoldan gene karı koca sayılacaklardı. Her bir giderini de karşılayacaktı ayrıca. İlk günlerde Yazgül'ün tepkisini çekmek istemiyordu, Cindoruklulların diline düşmeyi hiç mi hiç!.. Gebelik, evlenmenin bir oldu bittisi olacaktı!..

Haley ne derse desin Tombul yakın durmuyordu :

«Yaş tahtaya ayak basmam!» diyordu. «Korkarım hovun indiresin, sonra da yüz çeviresin! Ben bu işte yoğam!..»

Aba altından sopayı göstermenin zamanı gelmişti :

«Çok nazlanma ay Tombul! Ham kız olsan sözüm yok!.. Bilirsin kapı mandallı! Yüreği eğri olan kişi kumruca dil döker mi, alır dul avradı karşısına söyletir mi?.. Dedim özün özüne tefekkür edip ağnayasın!.. Özüne güvenin yok mu Tombul, sen zürriyetsiz avrat mısan?»

Özüne güveni vardı Tombul'un, Haley'den yoktu. Cindoruk'taki dedikodular onun da kulağına çalınmıştı. Ama yüzüne söyleyemezdi! Öz aya-

ğı ile gelmiş bir müşteriyi kaçırmak istemiyordu. Bilerek boyun eğmişti. İpleri temelli koparmak işine elvermezdi :

«Özümün zürriyetini Kelek'te, Cindoruk'ta bilmeyen mi var, duymayan mı ay Haley? İkice uşağım oldu irehmetlikten. Biri altı ay, öbürü bir yaş yaşadı. Töreye uygun avradın olursam gene doğururam, iki yerine beş doğururam!..»

Haley uzun dayanamadı. Zorla yatağa çekerek ilk sınamasını yaptı. Tombul beş dakika içinde süt dökmüş kedilere döndü. İlişkileri Tombul'un karnı şişinceye değin sürdü...

Olay tez duyulmuştu. Cindoruk çalkalanıyordu. Haley gerze horozlar gibi dolaşıyordu köy içinde. Hünerini saklamıyordu da. Gene de her önüne geçen sormadan edemiyordu :

«Ay Haley. Tombul'u sen mi şişirdin?»

Haley meydan savaşı kazanmış komutanların tavrı içinde yanıtlıyordu :

«Erkişi olana zürriyet çok görülmez!» Hemen ekliyordu, «Birce sınama yapmışam!»

İnanan vardı, inanmayan vardı. «Haley'den zürriyet olmaz!» diyenler ayak diretiyorlardı. Tombul'un nerede yattığı kalktığı belli değildi. Kim bilir kimden tutmuştu?.. Özüne güveni olan erkişi, erkekçe evlenir, elin artıklariyle övünmezdi!..

Haley'in onlara da yanıtı vardı :

«Ben özüm boğayım. Avrat onlardan, sınamak özümden. İnanmayanlar öz bacılarını sınatsınlar. Görem o zaman Haley'den zürriyet olur, görem olmaz!..»

Bu koşullar altında Tombul'u da alamazdı. Kuşkuları kökünden yıkması gerekiyordu. El değ-

memiş bir kız oğlu kızla evlenecekti. Yoz Halil'in Sündüs'ü gözüne kestirmişti bile. Başlığı bir ucundan gösterdi mi, Halil oynaya oynaya!..

Haley'in zürriyeti dallandıkça Yazgül'ün gülleri soluyordu. Suçlu ortaya çıkmıştı. Asıl zürriyetsiz Yazgül'dü. Haksız yere adamın günahını almışlardı. En büyük tanık Tombul'du, «Beni Haley ikicanlı koydu!» diyordu.

Yazgül yanlıları boş durmadılar. Olayı namus sorunu olarak irdelediler. İşin aslı varsa Haley suç işlemişti. Değilse köy içinde horozlanmaya hakkı yoktu! Pirincin taşı ayıklanmalı, ak göt, kara göt belli olmalıydı!..

Çok sürmedi. Haley'i candarmalar karakola götürdüler, oradan da savcılığa... Tombul şikâyet etmişti. Tombul'u kışkırtan Yazgül'ün kardeşi Hasan'dı :

«Gitsin, zürriyetini mahkeme kanıtlasın deyyus!» diyordu.

Haley köye döndü. Başı gene gökteydi. Hasan'ın da ağzının payını verdi :

«Ay balam, bacın döl tutmadı, Tombul tuttu, birce sınamaynan tuttu! Heç gocunma!.. Ben özüm erkişiyem, gözüm tutan avrada sınaram! Keyfim misen? Get öz avradan sahabol!..»

Mahkemeden çağrı geldi. Haley umursamıyordu :

«Erkişi olanın adı seslenir. Ko atın ölümü arpadan olsun!» diyordu.

Duruşma günü meraklı Cindoruklular mahkeme salonunu doldurdular. Haley yargıcın karşısına dikildi. Çürük Fazli'ye yeni traş olmuştu. Sünnet sakalı yarım ay gibiydi çenesinde. Burnu bir at

semeri, ortası basık, yayvan. Gözleri çukurda iki kuş yumurtası, kapkara. Yerel dokuma kırmızı ceketi, uçkurlu pantolonu ile künyesini yazdırdı. Yaman bir sınav verecekti. Savcılıkta suçu üstüne almamıştı. Ama durum şimdi başkaydı. Ya Cindoruklulara temelli maskara olacak, ya da mahpushaneyi boylayacaktı!..

«Haydi söyle, ne duruyorsun?» diye çıkıştı yargıç, Tombul'u gösterdi, «Bu kadın senden mi gebe kaldı?..»

Haley başını kaldırdı. Cindoruklıların cin bakışları üstüne binmişti! Tombul başı önünde teprendi. Karnı peynir tulumu gibi tepiliydi! Haley Tombul'a baktı. Özünün zürriyeti değil miydi o, öz zürriyeti!.. Kamburu düzeldi, alnı öne çıktı, gözleri meydan okudu :

«Ben özüm erkişiyem ay hakim bey. Yemin etmişem, yalan söyleyemem. Tombul'u ikicanlı ben koydum! Karnındaki zürriyet özümündür, öz tohumum!..» dedi, rahat bir soluk aldı. Yargıç önünde zürriyeti kanıtlanmıştı. Ölse de gam değildi!..

Tutukluluğu uzun sürmedi Haley'in. Tombul'la evlendi, salıverildi. Bir buçuk ay sonra da ilk zürriyeti dünyaya geldi. Tombul ay parçası bir kız doğurmuştu. Adına Zülfiye koydular.

Gel gör ki Haley'in çilesi bitmedi. Zülfiye iki yaşına, üç yaşına girdi, Tombul'un karnı bir tahta, şişmiyordu! Beş yaşına ayak bastı, gene bir haber yok?.. Kuşkular yeniden büyüdü. Söylentiler yoğunlaştı. Zülfiye yüzde yüz piçti! Haley gerçekten başkalarının artığı ile övünüyordu!..

Tombul'un da başı dertteydi. Hem kocasına,

hem köylülere hesap vermek zorunda kalmıştı... Bir ara yeniden Kelek köyüne gidip gelmeye başladı. Haklı bir gerekçesi de yoktu. Yolunu gözleyen kavim kardaşı mı vardı, derdine derman sırdaşı mı?.. Ola ki ikincisi doğruydu. Tombul gene kaçamak bir döl tutacaktı Haley adına!..

Eve kapadı Tombul'u Haley. Dövdü olmadı, sevdi olmadı. Hacılara, hocalara götürdü, boy hamayili yazdırdı, muska suları içirdi. Yazgül'de denediği her yola bir bir başvurdu. En küçük umut görülmüyordu!.. Zararın neresinden dönerse kazançtı. Tombul'u evden temelli kovmak zorunda kaldı. Yeniden evlenmeyi de göze alamadı. Zülfiye'nin hem anası, hem babası oldu, büyüttü. Zülfiye gelinlik kız oldu. Bir içgüvey bulacak, kızının gölgesinde ömrünü tamamlayacaktı!

Umduğu ne, bulduğu neydi!..

Karakolun çevresinde dolandı durdu uzun süre. Çavuşun yanına varamıyordu. Onda adamlık yoktu, insanlık yoktu, insan sütü emmiş insan oğlu insan değildi. Yoksul düşmanı bir zalımdı o. Neden kovmuştu, güzel yanını çirkin mi göstermişti! Kıl payı kurtulmuştu, kıl payı! Tetik davranıp kaçmayı başarmasaydı içeri tıkacaktı zalımın oğlu. Boşuna bekliyordu, onun kimseyi yakalatacağı yoktu. Gönülsüz tazı hiç avını tutar mıydı? Bir iki uğramış, pat kapamıştı telefonu. Bilmiş olsaydı hiç kara cüceyi verir miydi? Günahını kıymazdı, günahını!..

Güneşe baktı, öğleyi devrilmişti. Nasıl varacaktı köye eli boş, yüzü kara nasıl?.. Yalnız kalmıştı ahır çağında, yapayalnız! Hangi ağaca dal verecek, hangi dala el atacaktı?.. Zülfiye'nin gez-

diği ev bomboştu. Aşı ekmeği pişmeyecekti, evi eşiği süprülmeyecekti. Ya inekleri kimler sağacaktı? Donu göyneği yıkanmayacak mıydı? Çiftte çubukta, ekimde biçimde tek başına kalmıştı kolsuz kanatsız, kanadı kırık kuşlar gibi kalmıştı!..

Eli boş yüzü kara dönemezdi Cindoruk'a, mümkünatı yok, dönemezdi. Zeki Çavuş dövse de öldürse de sormadan dönemezdi. Neden korkuyordu, öyle de ölüm, böyle de!..

Ayetel Kürsü Suresini okuyarak yollandı. Soluğundan, ayak sesinden ürküyordu. Elleri, dizleri, her yanı titrekti. Kapıya yanaştı, yüreği göğsünü tokmakladı. Birden kapı açıldı. Hopladı, kıçüstü düştü. Zeki Çavuş gülüyordu :

«Korkma ulan moruk, korkma!.. Kızını yakalattım. Şimdi nerdeyse gelirler!»

Haleyin gözlerinde güneş doğdu :

«Essah mı çavuşum beyim, essah mı?.. Zülfiye'yi, Köse Cafer'i yakalattın mı?..»

«Elimden kurtulamazlar! Az sonra teslim edeceğim!..»

Gök açıldı, güneş güldü. Kuşlar öttü, sineklerin vızıltısı duyuldu. Doğa yeniden canlanmıştı:

«Ömrün uzun ola çavuşum beyim. Taşa toprağa el atasın altın ola!..» dedi. Daha çok diyecekti, övgüler sıralayacaktı. Çavuş fırsat vermedi :

«Haydi çek arabanı, ötede bekle!»

Haley kanatlanmış bir kuştu. Meğer ne oğulmuş Zeki Çavuş ne oğul! Yoksul babası, Hızır Aleyhisselâm Hazretleri!.. Kara cüce ne ki, kara inekler, kara koyunlar, kara koçlar bin kurban! Kalan üç cücenin üçünü de verecekti, üçten dokuza ant içmişti, üçünü de!..»

Gözleri Karabayır'dan inen boz yola çakılı kaldı. Köse Cefer gelir gelmez sorguya çekilecekti. Sopa, kelepçe ve kodes!.. Ya Zülfiye?.. Onu dövdürtmeyecekti, «Bağışla çavuşum beyim!» diyecekti, «Onun cezasını öz elimle veririm!» diyecekti. Ne de olsa çocuk sayılırdı Zülfiye.. İleriyi geriyi düşünememişti. Ama iyi bir ders olmuştu ona. Burnu havada hep benim odunum demezdi, diyemezdi bundan böyle. Çocuğu rahat bırakmamışlardı İstanbol suyu içenler. Köye her gelen okumuş, üflemiş, usunu çelmişti. Köse Cefer hepsinden üstün gelmişti!.. Gene de bir oyuna getirmiş olmalıydı. Kıçında kılı ağarmış bir adamın peşine isteyerek takılmazdı Zülfiye!.. Bu İstanbol bir belâydı Cindoruk'un başında. Bu İstanbol çıktı çıkalı köyün düzeni alt üst olmuştu. Töre göre ayaklar altında çiğneniyordu. Allah korkusu, büyük saygısı kalmamıştı... Eskiden deniz suyu içenin tükrüğü yaralara merhemdi. Şimdi İstanbol su yolu. Bir karış veletler bile yallah dediler mi?.. Son yirmi otuz yıl içinde Cindoruk kalburda sallanmıştı, kalburda!..

Kekiktepe'den boz bir duman yükseldi. Duman yayıldı, açıldı, çoğaldı. Motor gürültüsü toprağı titretiyordu. Başı kırmızı, kanatları yeşil bir kamyon Sarıbayır'dan sallandı, alçaldı, yükseldi. Bir kartal gibi süzülerek karakolun önünde durdu. Zülfiye, Köse Cefer süngülü candarmanın önünde indiler. Elleri kelepçeli, üstleri başları toz içinde!..

Haley okkalı bir küfür savurdu Cefer'e. Cefer duymazlıktan geldi. Çavuş Zülfiye'yi bir odaya alarak önüne candarma dikti. Önce Cefer'i sorgulayacaktı. Aldı karşısına, küçümseyerek süzdü :

«Kurtulacağını mı sanmıştın ulan?» dedi.

Cefer'in çıplak alnı demirci örsü gibi parlıyordu. Gözleri iki mavi bilyaydı yuvasında dönen. Alnı kupkuru, aşınmış, engebeli toprak. Dudaklarını yaladı :

«Beni yolumdan ettin çavuşum, suçum ne?»

Çavuşun kaşları kalktı, alnı kırıştı :

«Bir de suç sorarsın hergele! Sıbyana sulandın değil mi?.. Eşek oğlu eşek!..»

Cefer bir ayağını kaldırdı, öbürünü indirdi :

«Küfür etmeye hakkın var mı çavuşum? Önce sor soruştur, ondan sonra?..»

«Nesini soracağım ulan? Çocuğun yaşında bir kızı sen nasıl kaçırabilirsin? Utanmıyor musun?..»

«Ben kaçırmıyorum, o kendi gönlü ile geliyor!..»

Çavuşun yayları gevşedi. Bozuntuya vermek istemedi :

«Senin de canına minnet! Memlekete gelmişken bir piliçle avlanmak istedin değil mi?..»

«Bildiğin kirli kişilerden değilim. Ben alın teri ile ekmeğini kazanmaya çalışan bir emekçiyim, işçiyim!..»

Çavuş sözünü kesti :

«Ne de büyük bokmuşsun!..» dedi. Eli arkasında döndü, «Kirli kişilerden değilmiş!.. Ulan üstünüzden başınızdan kir akar. Bir insanın dışı neyse içi de o!..»

Cefer'in çenesi titredi, göğsünün kılları dikildi :

«Küçümsediğiniz işçiler büyük insanlardır. Çevrenizdeki ezik köylüler benim gibi işçi olsalardı size burada iş kalmazdı çavuşum!..»

Çavuş Cefer'in ses tonundan ürkmüştü :

«Şimdi sana gösteririm!» dedi. İfade tutanağını uzun uzun yazdı. Cafer'in her sözü bir yumruk gibi düşüyordu masaya. Kalemi elinden attı, «Yalan söylüyorsun!» diye bağırdı.

Cefer'in kılı kıpırdamadı :

«Yalan söylemiyorum. Evliyim. Evlenmek amacı ile götürmüyorum. Köyde kızın zor durumda olduğunu gördüm. Dert yandı, ağladı. Onu bulunduğu ortamdan kurtarmak istedim...»

Haley kapının ağzından ünledi :

«Yalan çavuşum beyim, yalan! Bu Köse Cefer'in avradı yaşlıdır. Bir gözü de kördür. Adına Kör Dudu derler. Sacda ekmek pişiremez, yufka açamaz, çorap öremez. İğnenin götüne iplik takamaz... Kızımı avratlığa götürüyor. Özüne almazsa, oğlu Şamil'e!..»

Cefer yan yan baktı Haley'e :

«O benim de kızımdır. Oğluma gelince... Evet anlaşırlarsa gelin etmek isterim...»

Çavuş Cefer'i süzdü :

«Sen manyak mısın nesin? Kimin kızını kime peşkeş çekiyorsun? Hayvan mı götürdüğün? Muhtardan ilmuhaber alsaydın!..»

«On sekiz yaşını bitirmiş bir insandır o. Dilediği gibi hareket etmek hakkına sahiptir.»

«Çok bilmişe benziyorsun!» dedi Çavuş. «Bana da ders veriyorsun. Bilesin ki senin gibi iyilik meleği çok üçkâğıtçılar gördüm, İstanbul'a sermaye kadın götürenleri de!.. Şimdi işin içyüzünü öğreneceğim!» Candarmalara buyurdu :

«Atın bu adamı içeri, kızı getirin, tez!..»

Zülfiye ayaklarını sürüterek girdi. Çiçekli en-

tarisi yer süpürüyordu. Buğday somunu gibiydi yüzü. Gözleri ürkek, korkulu, Garmoşanın yaban geyiği. Sözcükler boğum boğum dökülmeye başladı dilinden :

«... Cefer usta zorla götürmüyor, öz başıma düştüm yola!..»

Haley can ağrısı içinde bağırdı :

«Ay Zülfiye, ay balam sen çıldırdın? Beni yere vurup nere gidersin? Öz zürriyetim değil misen, öz atan değil miyem?..»

Zülfiye yere baktı, yutkundu :

«Atamsan ama öz atam değilsen!..»

Çavuş şaşırdı :

«Öz atan kim?»

«Bilemem?» dedi Zülfiye, ekledi, «Belki de Kelek köyünden Hacı Yusuf?..»

«Ne demek? Yani bu adam senin öz baban değil, öyle mi?..»

«Öz olmuş, üvey olmuş özüm içün farketmez... Gideceğim!..»

Çavuş zorladı :

«Hele dilin altındaki baklayı çıkar kızım?»

Zülfiye'nin yüzü morlandı, gözleri ayaklarına indi :

«Haley atam, evlenme koşulu olarak zürriyetini kanıtlamasını istemiş dul anamdan. Eğer kanıtlayamazsa nikâh işlemini yaptırmayacağını ileri sürmüş. Anam yoksul, kimsesiz bir kanayaklı. El kapılarından kurtulmak, Haley atamın gölgesine sığınmak uğruna bu koşulu yerine getirmek zorunda kalmış yad bir kişiden!..»

Çavuş üniformasından, öfkesinden sıyrılmıştı:

«Neler anlatıyorsun kızım sen?..»

«Anamın anlattıklarını!..»

Haley yıldırım vurmuşa dönmüştü :

«Vay edepsiz vay, nasıl da yalan söyler!..»

«Sus bakalım!» diye çıkıştı çavuş.

Haley başını yumruklayarak ağlıyordu :

«Bu kızın başını çevirmişler çavuşum beyim. Öz be öz zürriyetimdir. Öz zürriyetim olduğunu mahkemede, hakimlerin, umum Cindorukluların önünde kanıtlamışam!..»

Zülfiye'nin üzüm karası gözleri de dolmuştu :

«Kimseyi suçlamıyorum. Atam olarak gene Haley'i bilirim. Saygım var. Emeklerini unutmayacağım. Ama ben o köyde duramam! Haley atamın yanında kalamam... Bana piç diyorlar! Benille eğleniyorlar... Öz başımı kurtarmak isterim... Haley atam özü için yaşamamı ister. Döner dolaşır başıma bir içgüvey sarmak ister! Kim olursa olsun, göynüm tutsun, tutmasın eve sokmak ister... Anam gibi ölmek istemiyorum. Özüm özüme özgen yaşamak isterim... Cefer Usta yahşı kişidir, güvenirim. O arkamdan söylenenlere kulak asmadı, 'Önemli olan insanın özüdür!' dedi. Köylüleri de ayıpladı... İstanbol'a götürmesini ben istedim, kırmadı, kanat gerdi. Gelin edeceğini söyleyerek beni onurlandırdı. O yüzden düşmedim yola ...İstanbol'da başka köylülerimiz de var. Kadınlar kızlar da var. İş bulur, çalışırlarmış, işçi olurlarmış! Her şeyi bir bir öğrendim, Cefer Ustadan da öğrendim... Orada iş bulup çalışacağım, işçi olacağım. Kimseye boyun eti olmayacağım. Baş eğmeyeceğim... Onurumla yaşamak istiyorum... Canım ağrılı, yüreğim acılı duramam... Beni yolumdan eğleme çavuşum... Kurtulmak istiyorum, eğleme!..»

Haley mum gibi sönmüştü. Onunla birlikte ömrü tükenen değer yargıları, yaratıklar da... Güneş gene gülüyordu. Doğa gene canlıydı. Doğanın zürriyeti bir sonsuzluk içindeydi. Arılar sürfelere reçine, çiçek tozu taşıyorlardı vızıldaşarak. Bir ana kırlangıç çatıdaki yuvasına daldı. Ola ki yumurtaya oturacaktı. Sığırcık sürüleri geçti hışırtı ile, uçuş eğitimine çıkmışlardı. Çocuk sesleri duyuldu. Motor gürültüsü geldi... Haley bunların farkında değildi.. Acımasızdı doğa!..

Zülfiye karakolun önünde duran yük kamyonuna bindi. Yeni bir dünyaya gidiyordu işçi Cefer Usta ile birlikte...

İçindekiler

Yiğit Avrat/5

Anarşik/17

Gülmez/29

Ballı Ana/41

Kafkas Kızı/53

Kurtuluş Savaşı Yılları/79

Haley/97

25

TÜRK YAZARLARI

dursun akçam

Dursun Akçam, 1930'da doğdu. Kars-Cılavuz Köy Enstitüsü'nü (1950) ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü (1958) bitirdi. Doğu Anadolu köylerinde ilkokul öğretmenliği yaptı; çeşitli ortaokul ve liselerde Türkçe-Edebiyat dersleri okuttu. Öğretmen örgütlerinde çalıştı. TÖS İkinci Başkanı iken 12 Mart döneminde tutuklanarak Sıkıyönetim mahkemelerinde yargılandı. Uzun bir aradan sonra yeniden öğretmenliğe döndü.

Röportaj, öykü, roman dallarındaki yapıtlarıyla ilgiyi çeken Dursun Akçam, "Milliyet" gazetesinin "En Önemli Yurt Gerçekleri" konulu "Ali Naci Karacan Yarışması"nda "Analarımız" adlı yapıtıyla Birincilik Ödülü'nü (1963), "12. Antalya Sanat Şenliği Öykü Yarışması"nda "Haley" öyküsüyle Altın Portakal Ödülü'nü (1975), "Kanlıdere'nin Kurtları" romanıyla da Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü (1976) almıştır.

KAFKAS KIZI, Dursun Akçam'ın "Maral", "Ölü Ekmeği" ve "Köyden İndim Şehire"den sonra dördüncü öykü kitabıdır. "Haley" öyküsünü de içeren bu yapıtında Akçam, geleneksel anlatı sanatımızın, Dede Korkut dil geleneğinin şiirsel özüyle yıkanmış öyküler sunmaktadır.

25 lira

Kapak : İsa Çelik